

Juhani Alakärppä

LAULAJAN LAVAKARISMA

Jorma Hynnisen näkemyksiä ja kokemuksia karismasta

LAULAJAN LAVAKARISMA

Jorma Hynnisen näkemyksiä ja kokemuksia karismasta

Juhani Alakärppä
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Musiikin koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Musiikin koulutusohjelma, musiikkipedagogin suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Juhani Alakärppä

Opinnäytetyön nimi: Laulajan lavakarisma Jorma Hynnisen näkemyksiä ja kokemuksia karismasta

Työn ohjaaja: Jouko Tötterström

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: kevät 2011

Sivumäärä 43 + 3 liitesivua

Opinnäytetyöni tavoitteena oli pohtia laulajan lavakarismaa ja karismaattisuuden syntyyn vaikuttavia elementtejä lauluprofessori Jorma Hynnisen haastattelun, teorian tiedon ja oman kokemukseni pohjalta. Tarkastelin työssäni karisman syntyä taiteilijan minäkuvan ja tunteiden sekä yleisön kanssa syntyvän kontaktin ja vuorovaikutuksen kautta.

Jorma Hynninen toi vahvan kokemuksen omaavana taiteilijana esille karismaattisuuteen vaikuttavia tekijöitä eri näkökulmista. Hän näki karisman lahjakkuutena ja geeniperimän kautta syntyvänä ominaisuutena persoonassa. Hän korosti myös lapsuuden kokemuksia ja kasvuhistorian vaikutusta siihen. Hynnisen mukaan karismaattisuuteen vaikuttavat edellä mainittujen lisäksi yksilön koulutus, tehty työ, harjoittelu, taidot, rehellisyys, aitous, rohkeus, nöyryys, luovuus, asiaan paneutuminen, esitykseen valmistautuminen ja voimakas keskittyminen olennaiseen. Nämä edellä mainitut tekijät ovat hänen mielestään läsnä ja ominaisuutena karismaattisessa persoonassa. Hän piti tärkeänä myös kykyä poistaa häiriötekijät esiintymistilanteessa sekä minän ominaisuuksia ja vahvuuksia, joilla päästään vaikuttavaan ilmaisuun.

Silloin kun puhutaan laulajan lavakarismasta, ollaan suuren ja merkittävän asian eli taiteen tekemisen keskiössä esiintymistilanteessa. Koskettava taide on aitoa ja rehellistä, ja siihen on pyrittävä esiintyjänä. Laulajan lavakarismaa ei voi kiteyttää yhteen piirteeseen ihmisessä, vaan se muodostuu useista persoonallisuuden liittyvistä ominaisuuksista, taidoista ja vahvuuksista taiteilijassa.

Asiasanat: karismaattisuus, minäkuva, tunteet, aitous, esiintyminen, rehellisyys, tulkinta, virtuoosit

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	
1 JOHDANTO	4
2 KARISMA	7
3 MINÄKUVA	9
4 TUNTEET	13
5 HAASTATTELUN TOTEUTUS	15
6 KARISMA	
6.1 Karisma ilmiönä	16
6.2 Lavasäteily ja valovoimaisuus karismassa	17
6.3 Karismaattisuus: lahja, opittu taito vai yleisön luoma kuva taiteilijasta?	19
6.4 Esiintymiseen valmistautuminen ja sen vaikutus karismaan	20
6.5 Mitkä tekijät esiintymistilanteessa heikentävät ja vahvistavat karismaa?	21
7 MINÄKUVA	
7.1 Itsetunnon ja itsetuntemuksen merkitys karismaan	23
7.2 Esiintyminen: esittämistä, elämistä vai palvelemista?	25
7.3 Luovuus ja rohkeus heittäytyä tulkinnalle	26
7.4 Elämäntarkoitus ja vakaumus vaikuttajana karismaattisuuteen	27
7.5 Ihailun ja palvonnan kohteena olemisen riskit	28
8 TUNTEET	
8.1 Äänen, tunteen ja tulkinnan yhteys karismaan	31
8.2 Vuorovaikutus ja kontakti yleisöön	31
8.3 Nöyryyden, läsnäolon ja vilpittömyyden merkitys karismaan	33
8.4 Jännityksen, pelkojen ja suorituspainneiden heijastus karismaan	35
9 POHDINTA	37
10 YHTEENVETO	38
LÄHTEET	43
LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi laulajan lavakarisman, koska olen itse esiintyvä taiteilija, laulaja ja tuleva laulopedagogi ja aihe kiinnostaa minua. Haluan käsitellä aihetta omien kokemusteni, haastattelun ja teoretiedon pohjalta sekä pohtia, mistä elementeistä lavakarisma syntyy ja mitä se on.

Työhöni aineistoa saadakseni haastattelin lauluprofessori Jorma Hynnistä. Hän on tehnyt pitkän ja menestyksekkään uran esiintyvänä taiteilijana ja kuuluu maamme pidetyimpiin laulajiin. Arvostan häntä taiteilijana ja pidän hänen tavastaan esittää musiikkia. Myös hänen esiintymisensä on hyvin vaikuttavaa. Hänen uransa on ollut nousujohteista, ja lisäksi hänen työ- ja elämäkokemuksensa sekä ikänsä ovat vahvistaneet taiteellista ilmaisua ja hänen vahvaa karismaansa laulajana.

Jokainen esiintyvä laulaja ottaa yleisönsä haltuun omalla persoonallisella tavallaan; toinen vangitsee kauniilla äänellään, toinen taas vahvalla tulkinnallaan ja eläytymisellään. Jollakin nämä ominaisuudet yhtyvät hienoksi kokonaisuudeksi ja nostavat esityksen tasoa. Esiintyjissä on eroja, ja palautekeskusteluissa ja arvosteluissa kuulee puhuttavan: ”Kylläpä hän oli upea esiintyjä, olipa hänellä vahva lavakarisma.”

Muusikko tarvitsee esiintymistilanteessa vahvan karisman syntymiseen voimakkaan minäkuvan sekä tiedon ja tunteen omasta osaamisestaan ja taidoistaan. Laulajan persoonallisuuden piirteet ja ominaisuudet vaikuttavat väistämättä esiintymiseen, tulkintaan ja koko lopputulokseen. Luovuuden lahja on tärkeä taiteen tekemisessä, ja jokainen esiintymistilanne on ainutkertainen. Taiteilija luo hetkellisesti uuden maailman ja tunnelman yleisön koettavaksi. Laulaja on esiintyessään estradilla palvelemassa jotain tarkoitusta ja tavoittelee joko hänelle asetettua tai itse rakennettua päämäärää.

Kyky tunteiden välittämiseen lauluäänen välityksellä on laulajalle erityisen tärkeää esiintymisessä. Se lienee tärkeimpiä laulajan ominaisuuksia, joiden

avulla suuret taiteilijat erottuvat massasta. Onko tällainen kyky persoonakohtainen lahja, vai onko se opittavissa? Vaikuttavatko siihen laulajan kokemus, ammattitaito ja elämäkokemus? Mitkä persoonalliset tekijät ja ominaisuudet vahvistavat taiteilijan luovaa kykyä heittäytyä laulaessa tulkitsemaan musiikkia niin, että tämä nostaa esiintymisen tasoa ja taiteilija erottuu muista erityisellä tavalla?

Opinnäytetyön aihe alkoi kypsyä mielessäni opiskeluaikani puolella välissä. Pyörittelin mielessäni eri aiheita esiintymisen näkökulmasta. Minulla oli motivaatio lähteä käsittelemään tunteiden merkitystä esiintymistilanteessa ja sitä, miten tunnekokemukset välittyvät ja siirtyvät laulajan ja yleisön välillä. Tähän aiheideaan suurelta osin vaikutti aikaisempi koulutukseni ja ammattini mielenterveyshoitajana. Matkan varrella aihe alkoi kuitenkin tuntua turhan laajalta ja abstraktilta, ja sen rajaaminen tuntui hankalalta.

Esiintymiseen liittyvät aiheet koin kiinnostaviksi ja lähellä sydäntäni oleviksi, koska esiintymisen aktiivisesti. Esiintyvä taiteilija työstää mielessään esiintymiseen liittyviä asioita, ja itsetutkistelua on käytävä, koska oma persoona on työvälineenä. Jostain alitajunnan sopukoista työn aihe ”laulajan lavakarisma” nousi mieleeni, ja koin, että tämä aihe on riittävän konkreettinen. Ajattelin, että sen sisällä on mielenkiintoista tarkastella työssäni sitä, miten laulajan/taiteilijan persoonallisuuden piirteet, ominaisuudet, taidot, lahjat ja luovuus vaikuttavat lavakarismaan ja sen syntyyn. Lisäksi tarkoitus on pohtia laulajan ja yleisön välistä vuorovaikutusta ja sitä, miten kontaktin ja tunteiden välittyminen tulkinnan kautta vaikuttaa lavakarismaan.

Hynninen piti syksyllä 2009 Oulun seudun ammattikorkeakoulussa laulun mestarikurssin, jossa minäkin olin mukana. Sovimme haastattelusta hänen kanssaan siinä yhteydessä. Toteutin haastattelun Helsingissä Hynnisen kotona teemahaastatteluna. Litteroinnin suoritin yksi yhteen Hynnisen vastauksista.

Yhtenä tavoitteenani työssäni on, että opin teknisesti kirjallisen lopputyön toteuttamisen ja tuottamaan mielenkiintoista tekstiä. Tärkeimmäksi tavoitteeksi

nousee itse työn sisältö, johtopäätökset ja vastaukset kysymykseen: mitkä ominaisuudet ja tekijät ihmisessä tuovat karismaattisuutta esille ja lisäävät ilmaisuvoimaa esiintymiseen? Lisäksi lopputyö laulajan lavakarismasta antaa arvokasta tietoa ja kokemusta itselleni. Näitä voin hyödyntää ammatissani laulopedagogina.

2 KARISMA

Karismasta puhuttaessa mieleen nousee kansainvälisiä karismaattisina pidettyjä henkilöitä useilta yhteiskunnan eri aloilta, kuten hyväntekeväisyyden, politiikan, taiteen ja musiikin saralta. Karismalla on monia ilmeitä ja kasvoja. Se näyttäytyy monensuuntaisena riippuen henkilön toiminnasta.

Äiti Teresa on henkilö, joka toi karismansa esiin hyväntekijänä ja lähimmäisen palvelijana ja joka toiminnallaan kosketti ja vaikutti maailmanlaajuisesti ihmisiin ja heidän mieliinsä. Poliitiikan saralta Urho Kekkonen oli aikansa karismaattisimpia persoonia, ja hänen vaikutuksensa kuuluu ja näkyy vielä vuosien jälkeen nykypäivän Suomessa. Adolf Hitler puolestaan toi karismallaan näkyville tuhon ja kauheuden vaaran. Hän pystyi vahvaa karismallaan ja sairaalla narsismillaan tuhoamaan ja käyttämään valtaa väriin tarkoituksiin. Kubismin uranuurtaja Pablo Picasso oli suuri persoona, ja hän toi vahvan karismansa esille taiteensa kautta sekä omalla värikkäällä persoonallaan. Laulutaiteen saralla mieleeni nousevat Maria Callas, Jussi Björling ja Dietrich Fischer-Dieskau. He tekivät, ja edelleen levytystensä kautta tekevät, omalla äänellään lähtemättömän vaikutuksen kuulijakuntaansa.

Edellä mainittujen henkilöiden karisma välittyy, näkyy ja kuuluu vielä heidän kuolemansa jälkeenkin. Kuitenkin itselläni herää syvällisempi kysymys karisman ilmentymisestä. Karismaa voi tarkastella ulkoisesti persoonassa näkyvinä ominaisuuksina, niin kuin edellisten henkilöiden kohdalla pohdin. Haluan työssäni lähestyä erityisesti aihetta henkilön sisäisten tuntojen kautta. Sisäsyntyinen karismaattinen voima on jotain syvällisempää, tärkeämpää ja ainutlaatuisempaa. Löytyykö siihen selvää vastausta, jää nähtäväksi, mutta uskon, että pääsen työssäni raapaisemaan sen pintaa.

Sivistyssanakirja määrittelee karisman ja karismaattisuuden seuraavasti:

Karisma on

1. Pyhän Hengen antama armolahja, esimerkiksi Ihmeparantajan kyky
2. yksilön vaikuttava esiintymiskyky, vetovoima, tenho

Karismaattinen on

1. lumoava, ihailtu, vetovoimainen, esiintymiskykyinen
2. (kristitystä) armoitettu, jumalaisen kyvyn saanut (Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 2007, 183.)

Eva Kihlström kuvaa karisman olemusta kirjassaan Karismakoodi seuraavasti:

Karismaattisille ihmisille on usein yhteistä se, että heillä on vakaa usko johonkin ja että he ovat taitavia viestimään. He puhuvat meille niin sanallisesti kuin sanattomasti houkuttelevalla tavalla ja vangitsevat niin huomiomme. Kun sanotaan, että joku tekee vaikutuksen, jotkut puhuvat magnetismista, toiset aurasta, valovoimasta tai luontaisesta auktoriteetista. Karisman voi ilmaista siten, että se on kyky vaikuttaa toisiin myönteisesti niin, että heihin syntyy yhteys kaikilla tasoilla – niin fyysisesti, tunnetasolla ja älyllisesti kuin henkisesti. Kun ihminen viestii tällä tavalla, ilmapiirissä tapahtuu jotain. Ilmassa on kuin taikuutta. Yleisö ja esiintyvä taiteilija saattavat kokea sellaisen erityisen hetken, jolloin kaikki lavan ja katsomon välillä on kohdallaan. Tunne, tämä täydellinen yhteys, voi olla niin vahva, että jotkut tulevat riippuvaiseksi säväreistä, joita he saavat ollessaan kaiken huomion keskipisteessä. (Kihlström 2007, 17.)

Laulajan esiintymisen halua ja esiintymisen paloa ruokkivat onnistumiset ja positiiviset kokemukset sekä palautteet. Riippuvuus ”säväreistä” voi johtaa laulajan sellaiseen tilaan, jossa minäkuva muuttuu. Tässä piilee vaara oman narsismin suhteen. Näen, että Kihlströmin mainitsema riippuvuus voi kääntyä persoonaa vääristäväksi, jos esiintyvällä taiteilijalla minäkuva, itsetunto ja pätemisen tarve ovat pelkästään esiintymisen ja sen tuoman ihailun sekä palvonnan varassa. Uskon diivan elkeitten ja itsensä korostamisen olevan yksi esimerkki tällaisesta vääristyneestä minäkuvasta musiikin saralla. Vastakohtaisesti ”diivamaisuus” toimii ja voi olla osa karismaa tietyissä persoonissa. Hyviä esimerkkejä vääristyneen narsismin seurauksista löytyy viime aikoina politiikan saralla Suomessa. Usein taiteilijalla perhe, läheiset ihmiset ja mielekkäät harrastukset pitävät jalat maassa ja elämän realiteetit hallinnassa.

Onko karisma loppujen lopuksi vain yleisön itsensä luoma kuva ja odotus taiteilijasta? Vaikuttaako karisman syntymiseen median muodostama kuva taiteilijan kyvyistä ja karismaattisuudesta? Ihmisen mielikuvan syntymiseen voi vaikuttaa hyvin monella tavalla.

3 MINÄKUVA

Kuka minä olen? Miksi minä olen? Saanko olla tällainen? Miksi olen tullut tällaiseksi? Mikä minusta tulee? Riittääkö että olen tällainen? Muun muassa nämä kysymykset liittyvät ihmisenä olemiseen ja kasvuun. Jokainen meistä kamppailee ja ainakin pohtii näiden asioiden ja tunteiden kautta omaa itseään. Elämä ja kasvu muokkaavat meistä jokaisesta erilaisen ja ainutlaatuisen yksilön. Ei ole kahta samanlaista, onneksi, sillä erilaisuus on rikkaus. Ihmisen persoonallisuutta kuvaavat Aho ja Laine (2002) kirjassaan *Minä ja muut* seuraavasti:

Ihmisen persoonallisuus on yksilöstä saatu kokonaiskuva, kaikki se, mikä on yksilölle tunnusomaista ja suhteellisen pysyvää. Sen ydin on hänen minänsä. Ihmistä voidaan ymmärtää vain tuntemalla hänen kokemuksensa, havaintonsa, intentionsa, tekonsa ja tulkintansa. Näin ihminen muodostaa itselleen oman todellisuutensa, ns. fenomenaalisen kentän, jonka keskus on hänen minänsä. Ihmisen koko elämä pyörii hänen minänsä ympärillä. Siitä ei pääse missään tilanteessa eroon, vaan se kulkee aina mukana. Tosin sen tiedostaminen vaihtelee tilanteesta toiseen. Uhkaavaksi koetussa tilanteessa, esimerkiksi kun ihmistä arvioidaan tai hän joutuu kilpailemaan muiden kanssa, minän tietoisuus on erityisen voimakas. Vastaavasti, jos yksilö tekee jotain hyvin mielenkiintoista asiaa, esimerkiksi puuhailee harrastuksiansa parissa, hän voi unohtaa koko minänsä hetkeksi. Persoonallisuuden ja minän eroa voisikin luonnehtia seuraavasti. Se, mitä muut näkevät ja kokevat minusta, on persoonallisuus, mutta se, mitä itse näen ja koen, on minä. (Aho & Laine 2002, 17.)

Persoonallisuuden ja oman identiteetin löytyminen ja muotoutuminen on kasvun ja ajan kysymys. Siihen vaikuttavat perimä, kasvatus ja elämäkokemuksemme. Itsetunto ja itsearvostus ovat tärkeä osa minäkuva, joka muodostuu meille oppimisen, kokemuksen, kasvatuksen, ympäristötekijöiden ja itsensä tuntemisen kautta. Uusimman tutkimuksen mukaan minäkäsitys on opittua, kuten Aho ja Laine (2002) mainitsevat:

Uusimman tutkimustiedon mukaan minäkäsitys on opittu. Esimerkiksi oppiessaan kirjoittamaan lapsi samalla oppii monia asioita itsestään. Sosiaaliset vuorovaikutustekijät, kuten muiden suhtautuminen yksilöön, muihin samaistuminen ja ennen kaikkea muilta saatu palaute, määräävät ratkaisevasti sitä, minkälainen minäkäsitys ihmiselle

muodostuu. Minäkäsitys kehittyy siis eri elämäntilanteista saatujen palautteiden ja aikaisempien kokemusten perusteella. (Aho & Laine 2002, 24.)

Omien vahvuuksien ja heikkouksien tunteminen on esiintyvälle taiteilijalle äärimmäisen tärkeää. Tasapainoisen minäkuvan omaava pystyy analysoimaan itseään ja tunnistamaan itsessään eri ominaisuuksia. Tietoisuus omista taidoista ja osaamisesta vaikuttaa itsetuntoon ja sitä kautta esiintymiseen. ”Harjoittelu tekee mestarin” -sanonta pitää varmasti paikkansa, eli ilman työtä, asiaan paneutumista ja harjoittelua ei saavuta hyvää lopputulosta. Pelkkä lahjakkuus ei riitä hyvän kokonaisuuden ja lopputuloksen saavuttamiseen. Koen, että sekä tällainen kurinalainen toiminta päämäärää kohden että työskentelyn laadukkuus vaikuttavat suuresti meidän minäkuvaamme ja itsetuntoon. Tätä kautta osaaminen ja tieto omista taidoista edesauttavat vahvan karisman syntymistä.

Voisiko karisma syntyä epävarman, hapuilevan ja heikon itsetunnon omaavan taiteilijan esityksen välityksellä? Olemmeko esiintyjinä aina vahvoja ja läsnä tässä hetkessä? Taiteilijapersoonista usein kuulee puhuttavan sellaisilla termeillä kuin herkkä, haavoittuva, arka, ujo, itseään aliarvioiva, kriittinen ja sosiaalisia tilanteita pelkäävä, erakko. Minäkuva saattaa olla hauras esimerkiksi vaikean lapsuuden kokemusten kautta. Monet suuret taiteilijat ovat saaneet kokea näitä vaikeita elämänkohtaloita, ja siitä huolimatta heidän karismansa on vailla vertaa. ”Se mikä ei tapa, vahvistaa” -sanonta on ilmeisesti tällaisten elämänkohtaloiden pelastus.

Oman identiteetin ja itsetunnon rakentaminen pelkän osaamisen ja taitojen varaan ei kuitenkaan näytä koko totuutta minäkuvasta ja terveestä itsetunnosta. Itsetunto ja itsetuntemus ovat jotain syvällisempää. Kysymys on itsensä hyväksymisestä, tyytyväisyyden tunteesta ja sen kokemisesta, että riitän tällaisena. Tämä kokemus itsestä antaa hyvän mahdollisuuden olla läsnä tässä hetkessä ja keskittyä olennaiseen. Lapset ovat hyviä esimerkkejä läsnäolosta. Lapsi ei huolehdi huomisesta eikä mieti eilistä, vaan lapsen elämä on aistien ja tunteiden varassa elämistä tässä hetkessä. Kihlström (2007) kuvaa läsnäoloa seuraavasti: ”Läsnäolon vastakohta on poissaolo. Ellemme ole tässä ja nyt, se

näky meistä. Äänensävyämme muuttuu epäröiväksi, katse poissaolevaksi, ja myös muut viestittämämme signaalit kielivät, että ajatukset ovat jossain toisaalla.” (Kihlström 2007, 101.)

Esiintymistilanne vaatii läsnäoloa ja keskittymistä olennaiseen. Esiintyvillä taiteilijoilla on kyky välittää läsnäoloa lavalla. Tulkinta tapahtuu taiteilijan vahvan minän eli persoonan kautta ja sen välityksellä. Kyky tunteiden välittämiseen vaatii taiteilijalta kykyä heittäytyä tulkitsemaan teosta niin, että siinä hetkeksi unohtaa oman itsensä. Tätä edesauttaa esiintyvän taiteilijan luovuus ja kyky päästää mielikuvitus valloilleen.

Nöyryys ihmisessä minän ominaisuutena on mielenkiintoinen lahja ja asia karisman kannalta. Tietty vaatimattomuus ja nöyryys huokuvat hyvinkin karismaattisista henkilöistä. Karisma tulee useasti esille vasta lavalla ja itse taiteellisessa suorituksessa. Tämän tyyppisellä persoonalla on kyky lähestyä kanssaihmiä samalta tasolta, ja hän mahdollisesti ajattelee esiintymistä antamisen ja palvelemisen näkökulmasta. Yleisö kokee ja aistii tällaisen sanattoman viestin ja olemuksen. Aidot ja välittömät tunteet johtavat esiintymistä, ja uskon, että tämä kautta voi saavuttaa jotain suurempaa ja taianomaista yhteyttä yleisön kanssa. Aidot tunteet antavat elämällemme ehjän kuvan ihmisenä olemisesta, ja siihen yhdistettynä taide tuo kokemusmaailmaamme sellaista sisältöä, joka vaikuttaa hyvin syvästi, jopa terapeuttisesti. Psykologiassa puhutaan katarsiksista, joka tarkoittaa sitä että, henkilö kokee tunnetasolla nopean ja hyvin voimakkaan kliimaksin tunteen, joka saattaa johtaa elämän uudistumiseen, voimistumiseen ja jopa puhdistumiseen.

Minäkuvaan vaikuttavat suuresti oma arvomaailmamme ja elämänkatsomuksemme. Se voi olla lapsuuden perintönä saatua, opittua tai myöhemmin aikuisiässä koettua suuntaa omalle elämälle. Koen sen tuovan ainakin itselleni elämään henkistä sisältöä ja rikkautta sekä tavoitteellisuutta ja määrääpäähakuisuutta. Tällainen kokemus on aina kunkin yksilön subjektiivinen ja omakohtainen kokemus. Tuovatko tällaiset koetut sisäiset arvot minäkuvaan

sellaisia ominaisuuksia, jotka sitten vaikuttavat esiintymiseen ja heijastuvat karismaan?

Kihlström (2007) tiivistää vakaumuksen seuraavasti:

Karismaattisilla ihmisillä on usein lähes lapsenomainen usko omiin ajatuksiinsa ja kykyynsä toteuttaa ne. Usein erityispiirteenä on vakaumus. Teetkö itse sellaista, mihin uskot? Uskotko itse siihen, mitä teet? Silloin katseesi alkaa hehkua, hengitys kiivastuu, kasvojenväri ja ruumiinlämpö nousee, sydän sykkii nopeammin. (Kihlström 2007, 87.)

4 TUNTEET

Miltä sinusta tuntuu tämä asia? Tällaiseen kysymykseen on monesti hankala vastata. Omien tunteiden kuvaaminen ei ole helppoa, vaikka meidän elämämme on usein tunteiden varassa ja tunteet ohjaavat elämäämme monissa asioissa. Lapselle ensimmäinen tunne hänen syntyessään on kivulias, kun täytyy tulla maailmaan ahtaan puristavan käytävän läpi turvallisesta kohdusta ja sen jälkeen kokea vapaus ja irrallisuus omassa olemuksessa. Lapsen ensimmäinen parkaisu ilmaisee lapsen kokemusta tunteesta. Tunteiden oppikoulu aloitetaan tämän jälkeen sitä mukaa, kun lapsi alkaa kehittyä ja kasvaa äidin ja isän hoidossa ja huolenpidossa. ”Tunteet ovat eräällä tavalla välittävä tekijä ajattelun ja toiminnan välillä ja vaihtelevat dimensiolla positiivinen – negatiivinen” (Aho & Laine 2002, 91).

Tunteet ohjaavat toimiamme ja antavat sitä kautta suuntaa tekemisiimme. Yleensä ihminen tekee sitä, mikä tuntuu hyvältä ja antaa mielihyvää itselle. Uuden oppiminen ja uuden aiheen parissa työskentely ei aina ole tekijälle mieluista, koska se herättää usein vastenmielisiä tunteita. On tartuttava asiaan ja suoritettava annettu tai itse valittu tehtävä, vaikka se ei tunnukaan hyvältä. Tämä kasvattaa tekijän sinnikkyyttä, oma-aloitteisuutta ja taitoa tehdä erilaisia asioita, vaikka ne eivät miellyttäisikään. Koulussa lapsi joutuu tällaisen kasvunpaikan eteen: asioita on vain tehtävä, jos aikoo oppia uutta. Tällainen kasvattaa ja tuo lapselle sen realiteetin, että mitään ei synny, jos ei tartu uusiin asioihin ja haasteisiin. Tekemisissä ja saavutuksissa on kaksi puolta, jotka palkitsevat tekijää eri tavalla ja ohjaavat persoonallisuutta ja kasvua. Siitä puhutaan Sirkku Ahon ja Kaarina Laineen kirjassa ”Minä ja muut”.

Jos ihminen selittää onnistumisensa johtuneen sisäisistä syistä, kuten hänen persoonallisuudestaan, kyvyistään tai yrittämisestään, tästä seuraa tyytyväisyyden tunteita, luottamusta itseensä, pätemistä ja ylpeyttä. Yleensä tämä aktivoi yksilöä edelleen yrittämiseen. Ihminen, joka selittää onnistumisensa johtuneen ulkoisista tekijöistä, kuten muiden auttamisesta tai hyvästä onnesta, tuntevat kiitollisuutta tai yllätyksellisyyttä. Tämä ei aktivoi samalla tavalla yrittämiseen kuin sisäisillä syillä attribuominen. (Aho & Laine 2002, 92–93.)

Terveen minäkuvan omaava aikuinen osaa tunnistaa ja eritellä omia tunteitaan ja tunnelmiaan. Tämä kyky on tärkeä, jotta pärjäämme yhteiskunnassa sen vaatimusten ja paineidenkin keskellä. Ihminen oppii kasvaessaan ja kehittyessään kanavoimaan ja sublimoimaan hankaliakin tunteitaan ylevään muotoon. Yksi tällainen tapa ylevöittää omia tunteitaan on taide kaikkine muotoineen. Laulu on hyvä keino purkaa ja käsitellä tunteita. Onhan olemassa sanonta ”Laulu on surusta tehty”.

Laulajan lavakarisman kannalta tunteilla on suuri vaikutus esiintymistilanteessa. Laulaja on lähes aina esiintyessään tekemisissä omien jännitystensä ja pelkojensa kanssa. Näiden epämiellyttävien tunteiden kanavoiminen sellaiseksi, että ne eivät vaikuta itse suoritukseen, vaatii rohkeutta ja omien tunteiden käsittelykykyä. Tunteiden kirjo täytyy saada hallintaan omassa mielessä, jotta esiintymiseen ja tulkintaan tarvittavat tunteet ja tunnelmat itse teoksesta kykenee saamaan esille ja edelleen yleisön koettavaksi. Tämä ei ole helppo tie kaikkine vaiheineen. Se vaatii laulajalta monien tunteiden läpikäymistä omassa itsessä. Kun työ lavalla on tehty, alkaa suorituksen läpikäyminen ja itsetutkistelu, ja silloin varsinaisesti omat tunteet vasta punnitaan. Tätä lukiessa varmaan saattaa herätä kysymys – miksi näin vaikean tien kautta, eikö laulaminen ja musiikin tekeminen pitäisi olla helppoa eli tuosta vaan? Oma mielipiteeni on, että jos tie olisi helpompi, silloin se ei olisi taidetta ja siinä ei mahdollisesti olisi karismaattiselle tekemiselle tunnusomaista voimaa ja vahvuutta. Tätä on mielenkiintoista pohtia haastateltavan näkemysten ja teorian tiedon valossa.

5 HAASTATTELUN TOTEUTUS

Tein haastattelun 14.2.2011 Jorma Hynnisen kotona Fredrikinkadulla Helsingissä. Tallensin haastattelun sekä video- että äänitallenteelle. Kysymykset toimitin Jorma Hynniselle kolme viikkoa aikaisemmin niihin tutustumista varten. Haastattelutilanne oli välitön ja luonteva. Kysymykset käytiin läpi kysymysjärjestyksessä. Haastattelumateriaalia tuli äänitemuotoon noin kaksi tuntia.

Päätin toteuttaa teemahaastattelun edellä mainitulla tavalla, koska kysymykset olivat laajoja ja niihin vastaaminen kirjallisesti olisi vienyt kohtuuttoman suuren ajan haastateltavalta. Toinen tärkeä seikka oli se, että näin haastattelun toteutus mahdollisti laajemman ja monipuolisemman lopputuloksen. Tällainen keskustelumuotoinen haastattelu antoi vastaajalle mahdollisuuden vapaaseen assosiaatioon sekä rikkaaseen vuorovaikutukseen haastattelijan ja haastateltavan välillä.

Kysymykset oli laadittu aihealueittain niin, että haastateltavan oli johdonmukaista ja helppoa vastata niihin. Lisäksi kysymyksiä oli hyvä katsoa kokonaisuutena työn aiheeseen ”laulajan lavakarisma” liittyvänä. Haastateltava oli erittäin ammattitaitoinen ja perusteellinen aihepiirin läpikäymisessä, joten näin vastauksia oli helppo hyödyntää lopullisessa työssäni. Haastateltava vastasi kysymyksiin värikkäästi ja rikkaasti, ja vastauksista kuului vankka omakohtainen kokemus ja aihepiirin tuntemus. Hän käytti paljon esimerkkejä ja perusteli vastauksia monelta kannalta.

Haastattelun litteroinnin suoritin kuvatallenteelta yksi yhteen Hynnisen vastauksien mukaan.

6 KARISMA

6.1 Karisma ilmiönä

Mitä on karisma? Tämä on koko lopputyötäni ajatellen keskeisin kysymys, johon haen vastausta teorian tiedon, oman kokemuksen ja haastattelun kautta. Tämän keskeisen ihmisessä olevan ominaisuuden ympärille ”laulajan lavakarismakin” sitten muotoutuu. Monet seikat ja asiat vaikuttavat karisman ilmentymiseen ihmisessä. Sivistyssanakirja määrittelee sen Pyhän Hengen antamaksi armolahjaksi ja kuvaa sitä jopa Jumalalliseksi kyvyksi ihmisessä. (Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 2007, 183),

Jorma Hynninen kuvaa karismaa ilmiönä persoonallisuuden lähtökohdista – siitä, miten persoonallisuus on muodostunut itse kullekin lapsuuden kokemusten, koulutuksen ja kasvuhistorian seurauksena. Hän näkee, että jokaisessa on oma karismansa, myös ujossa ja hiljaisessa ihmisessä.

Puhuttaessa ihmisen karismasta, jokaisella on oma persoonallisuus, joka säteilee omalla tavalla ulospäin. Se johtuu tietysti hyvin monista asioista, muun muassa ihmisen kasvuhistoriasta lapsuudesta lähtien, millainen persoonallisuus kehittyy ja miten elämä on vaikuttanut; lapsuus, koulut ja myöhemmät elämän vaiheet. Siitä se persoonallisuus kehittyy jokaisella ihmisellä omanlaisekseen. Jokaisella ihmisellä on oma karismansa ja toisilla se on hyvinkin voimakkaasti ulospäin säteilevä. Toisilla taas sitten saattaa olla, että säteilevää karismaa ei ole, mutta silti ihmisellä saattaa olla karisma. Vaatimaton hiljainen ihminen, jopa ujo ihminen saattaa myöskin omata omanlaisensa karisman. Sekin saattaa vaikuttaa toiseen ihmiseen, joka tätä toisen karismaa arvioi tai on sen vaikutuksen alainen. Tällä tavalla ihmisen koko persoona säteilee kunkin ihmisen karismana ja kaikki ne persoonan kokemukset, mitä häneen on tullut ja mihin hän on kasvanut. Tämä on mielestäni ilmiönä karisma. (Hynninen 14.2.2011, haastattelu).

Eva Kihlström kuvaa kirjassa Karismakoodi karismaa seuraavasti:

Karismaattisille ihmisille on usein yhteistä se, että heillä on vakaa usko johonkin ja että he ovat taitavia viestimään. He puhuvat meille niin sanallisesti kuin sanattomasti houkuttelevalla tavalla ja vangitsevat niin huomiomme. Kun sanotaan, että joku tekee vaikutuksen, jotkut puhuvat magnetismista, toiset aurasta, valovoimasta tai luontaisesta auktoriteetista. Karisman voi ilmaista siten, että se on kyky vaikuttaa toisiin

myönteisesti niin, että heihin syntyy yhteys kaikilla tasoilla – niin fyysisesti, tunnetasolla ja älyllisesti kuin henkisesti. (Kihlström 2007, 17.)

Kihlström tarkastelee karismaattisuutta taidon näkökulmasta ja sitä, että karismaattisella ihmisellä on kyky vaikuttaa ihmisiin syvästi fyysisesti, tunnetasolla, älyllisesti ja henkisesti. Tämän taidon omaava saa voimakkaan magnetismin syntymään itsensä ja yleisön välille. (Kihlström 2007, 17.)

Karismaattisuus ilmenee ihmisessä hänen persoonansa kautta. Persoonassa täytyy olla säteilevyyttä ja kykyä olla kiinnostava. Uskon, että esiintyvän taiteilijan täytyy pitää itsestään ja arvostaa itseään, muuten tällaista kiinnostavuutta ei synny. Persoonallisuus taas muodostuu kasvun ja kehityksen kautta. Siihen vaikuttavat pitkälti saadut kokemukset läheisiltä ja siltä perheeltä, jossa lapsuus ja kasvu ovat tapahtuneet. Lisäksi lapsella saattaa olla jokin muu läheinen ystävä perheen ulkopuolella, niin sanottu muusa, joka on ymmärtänyt lapsen ainutkertaisuutta ja mahdollisesti erilaisuutta, tukenut ja ymmärtänyt tunnetasolla hänen pyrkimyksiään ja halujaan toteuttaa itseään. Tärkeintä mielestäni on se, että lasta arvostetaan ja kunnioitetaan, jotta terve itsetunto pääsee kehittymään.

6.2 Lavasäteily ja valovoimaisuus karismassa

Karismasta puhuttaessa siihen sisältyvät käsitteet säteily ja valovoimaisuus. Karismaa on jokaisessa esiintyjässä, mutta jollakin sitä on enemmän kuin toisella. Mitkä tekijät ihmisessä tuovat tämän ominaisuudet esille? Sivistyssanakirja kuvaa karismaa vetovoimaksi, tenhoksi ja lumoksi. (Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 2007, 183). Kihlström (2007, 17.) vertaa sitä magnetismiin, auran, valovoimaan ja luontaiseen auktoriteettiin sekä kykyyn vaikuttaa toisiin myönteisesti.

Hynninen näkee lavasäteilyn ja valovoimaisuuden rehellisyyden ja aitouden näkökulmasta. Täytyy olla rehellinen itse asiaa kohtaan. Lisäksi hän korostaa ammattitaitoa, osaamista ja rohkeutta tuoda oma persoona esille. Hän näkee, että joillakin on enemmän luovaa lavasäteilyä ja valovoimaisuutta näiden edellä mainittujen asioiden pohjalta. (Hynninen 2011.)

Nyt sitten liikutaan lähinnä esittäjän, näyttelijän ja laulajan karisma-alueella. Siinäkin voidaan sanoa, että on erilaista lavasäteilyä ja valovoimaisuutta esittäjillä. Tällainen yleisilmaisuus taiteilijan karismasta voisi olla sitä, että karismaattisella taiteilijalla on rohkeutta tuoda esiin juuri tämä oma persoonansa myöskin, mutta ei pelkästään omaa persoonaa vaan ne työkalut, ne lähtevät tekstistä tai musiikista tai mistä tahansa, mitä hän itse kokee ja tuntee. Hänellä kyky tuoda rohkeasti omana itsenään esille nämä tuntemuksensa, mitä hänellä on esittäessään tätä asiaa. Rehellinen oikea karisma on sellaista, että siinä ei voi olla mitään keinotekoisesti tehtyä. Sitäkin on, jotkut kuvittelevat, että karisma syntyy määrätynlaisella käyttäytymisellä ja muuta. Oikea karisma syntyy aina rehellisyydestä ja aitoudesta. Kaiken lisäksi tieto ja kokemus on muovannut tätä kykyä esittää karismaattisesti ja olla karismaattinen roolissaan.

Meillä on näyttelijöistä helppo poimia esimerkkejä, kuka on karismaattinen. Esko Salminen on hyvin karismaattinen omalla tavallaan, samoin Vesa-Matti Loiri. Vanhoista näyttelijöistä Kyllikki Forsell ja Lasse Pöysti. Ritva Valkamalla on taas ihan omanlainen karisma, eli huumorikarisma. Kaikille näille kuitenkin on ominaista se, että he tekevät sen aidosti ja rehellisesti ja lisäksi tekevät sen myös tiedon ja ammattitaidon kautta syntyneiden tuntemusten pohjalta. Joillakin on vaan sitten enemmän luovaa lavasäteilyä ja valovoimaisuutta näiden edellä mainittujen asioiden pohjalta. (Hynninen 2011.)

Mielestäni tällainen valovoimaisuus ja rohkeus itsensä esille tuomiseen kasvavat yksilössä positiivisen kasvuympäristön seurauksena. Lapsi on saanut osakseen kunnioitusta, luottamusta ja huomiota. Häntä on arvostettu ja hänen tekemisiään on pidetty rikkautena ja ainutkertaisena. Lapsi on uskaltanut olla aito ja rehellinen elinympäristössään, ja hän on saanut toteuttaa luovuuttaan, ja sitä on pidetty arvossa. Vastakohtana on kasvuympäristö, jossa lasta ei hyväksytä eikä kunnioiteta sellaisenaan, vaan hän kokee halveksuntaa ulkoisista ja sisäisistä ominaisuuksistaan. Tämän seurauksena lapsen kyky ja uskallus aitoon oman persoonan esille tuomiseen estyy näiden negatiivisten kokemusten vuoksi.

6.3 Karismaattisuus: lahja, opittu taito vai yleisön luoma kuva taiteilijasta?

Sivistyssanakirja kuvaa karismaa Pyhän Hengen antamaksi armolahjaksi (Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 2007, 183). Hynninen puolestaan käsittelee karismaa geeniperimän pohjalta, eli tällainen lahja yleensä periytyy. Lisäksi hän

näkee sen opittuna taitona ja sitä kautta ammattitaitona. Mediaa Hynninen kritisoi, koska se luo karismaa täydestä ”humpuukista” – ”humpuukikarismaa” ”humpuukipersoonallisuuksista”. (Hynninen 2011.)

Kyllähän se määrättyllä tavalla lahja myöskin on. Mutta se lahja syntyy kuitenkin geeniperimän kautta. Todella on niin sanottuja taiteilijasukuja, jollakin tavalla joku geeni periytyy. Kaikille se ei kuitenkaan välttämättä periydy, jonkun taiteilijan lapsilla ei ole yhtään taiteellisuutta. Kyllä se aika yleistä on kuitenkin tällainen geeniperimä, riippumatta siitä, minkälaisesta yhteiskunnallisesta asemasta lähtee. Voisi ottaa esimerkiksi jonkun työläisperheen lapsen, josta on tullut karismaattinen taiteilija. Kyllä se ominaisuus on ollut jollain lailla siellä vanhemmilla ollut esillä. Mielestäni se on määrättyllä tavalla peritty lahja, mutta myöskin opittu taito. Kun näyttelijäesittäjä esittää asian, hänellä on teknisiä keinoja, joita hän käyttää hyväkseen. Ne on syntyneet opin kautta, määrättyt eleet, ilmeet ja toiminnot, joita hän käyttää hyväkseen omalla persoonallisella tavallaan, ei tavoitellakseen karismaa, vaan ammattitaitoa. Ammattitaito on osa tätä karismaattisuuden pohjaa. Yleisö ei voi itse kenestä tahansa tietenkään luoda tällaista kuvaa taiteilijasta, kyllä täytyy olla määrättyt ominaisuudet taiteilijalla ja esittäjällä, joilla vaikuttaa yleisöön.

Medialla on hirveen iso merkitys nykypäivänä, mutta se ei välttämättä ole rehellistä ja puhdasta mitä media luo. Media luo karismaa ihan täydestä humpuukista, humpuukipersoonallisuuksista. Se on kevyttä viihdettä aika pitkälti mitä media luo. Meillä on paljon turhia julkkiksia, jotka ovat iltapäivälehtien lööpeissä jatkuvasti. Tällaista voisi nimittää humpuukikarismaksi. (Hynninen 2011.)

Lahjoja on jokaisella ihmisellä: toinen osaa tehdä käsillä taidokkaasti, toinen on matemaattisesti lahjakas, joku taas on kielissä lahjakas ja niin edelleen. Geeniperimä on yksi tekijä, johon Hynninenkin edellä viittaa, ja voihan olla, että lahja periytyy kauempaa sukupolvien takaa ihmisen historiasta. Lahjan jalostamiseen vaaditaan oppimista ja opiskelua sekä työtä.

Opinnäytetyössäni olen tarkastellut karismaa paljon sisäisten ominaisuuksien lähtökohdista. Ulkonäköä ei voi olla ohittamatta, sillä ulkoinen olemus ja ulkonäkö ovat osa karismaattisuutta. Ulkoinen olemuksemme näkyy ja vaikuttaa yleisöön esiintyessämme. Nykypäivänä sen vaikutus on korostunut median virtauksien ja mainonnan myötä. Pitää olla näyttävä, huoliteltu ja menestyvä. Tällaiset ulkoiset tekijät saattavat jopa luoda paineita ja riisua karismaattisuutta

esiintyjältä. Ulkoinen kauneus on katoavaista, mutta sisäiseen kauneuteen me voimme vaikuttaa ja hoitaa sitä niin, että se kukkisi luovuutta loppuun asti. Seuraavassa kiteytyvät ulkoinen ja sisäinen kauneus osuvasti: ”Jos näyttelijä on oppinut oikean, toden näyttelemisen ennen viittäkymmentä, niin vaikka puu onkin vanha, vähän köyry ja kyhmyinen, se pystyy tuottamaan kukan. Se ei ole ulkoista viehätysvoimaa vaan syvää kestäväää kauneutta” (Oida & Marshall 2004, 113).

6.4 Esiintymiseen valmistautuminen ja sen vaikutus karismaan

Esiintyjä valmistautuu esitykseensä, kukin omalla persoonallisella tavallaan. Hynninen kertoo asiasta seuraavasti:

Jokainen esittäminen pitäisi pohjautua ensinnäkin siihen, että on tehty niin paljon työtä, että asian hallitsee teknisesti ja sen, mitä haluaa esittää. Tarkoiton roolin osaaminen, sen muistaminen niin, että se on selkäytimessä suorastaan. Sen jälkeen voi ruveta arvioimaan sitä, tuleeko karisma siinä esille. Karisma takuulla katoaa, jos esittäjä on epävarma mitä ja miten hän esittää. Tekninen puoli pitää olla sivuseikka, sen pitää tulla selkäytimestä ja päästä suoraan. Silloin vasta syntyy aito omakohtainen esittäminen. Kun tämä pohjatyö, enemmän tai vähemmän suuri pohjatyö riippuen tehtävästä, on valmis, niin sen jälkeen on kysymyksessä keskittyminen ja vain olennaiseen asiaan keskittyminen: mitä minä haluan sanoa ja välittää? Millaista tunnetta ja sanomaa tämä minulle annettu teksti ja musiikki on? Tätä minä haluan välittää teille kuulijoille samalla tavalla kuin minä itse tämän koen. Yrittää saada yleisön samanlaiseen kokemukseen, jonka jokainen ihminen kokee kuitenkin omalla tavallaan, mutta tämä on esittäjän tarkoitus ja pyrkimys. Silloin keskitytään koko ajan vain olennaiseen, mikä on kaikista tärkeintä siinä asiassa. Ei välitetä häiriötekijöistä, joita niitäkin saattaa olla ja onkin, ne pitäisi pystyä voittamaan. Esiintymiseen valmistautuminen on lähinnä keskittymistä, sitä kautta tulee karisma siihen esiintymiseen. (Hynninen 2011.)

Hynninen näkee harjoittelun ja esitettävän asian opiskelua tärkeämmäksi esiintymiseen valmistautumisessa. On tehtävä töitä niin paljon, että asia on niin sanotusti selkäytimessä. Jos asiaa ei osaa, esiintyjä on epävarma ja karisma katoaa. Kun pohjatyö on valmis, tulisi Hynnisen mukaan korostaa olennaiseen keskittymistä. On keskityttävä siihen, mitä haluan sanoa ja välittää korostamalla tunnetta ja sanomaa tekstin ja musiikin kautta. Hynninen korostaa, että

esiintymiseen valmistautuminen on lähinnä keskittymistä, ja sitä kautta karisma tulee esiintymiseen. (Hynninen 2011.)

6.5 Mitkä tekijät esiintymistilanteessa heikentävät ja vahvistavat karismaa?

Hynninen korostaa asian osaamista ja sitä, että lavalla, esimerkiksi oopperassa, kaikki vaikuttaa kaikkeen, esiintyjät, orkesteri ja kapellimestari. Jos mukana on joku, joka ei osaa tehtävänsä, silloin jää vastavuoroinen vaikutus syntymättä eikä karismailmiötä muodostu, tai osaamattomuus ainakin heikentää Hynnisen mielestä vastavuoroista vaikutusta. (Hynninen 2011.)

Epävarmuus osaamisesta on se kaikista suurin, joka heikentää tätä mahdollisuutta. Tietysti fyysinen kunto ja jos sairastaa, niin kylläpä se karisma helposti häipyä. Karisma on salaperäinen asia, mikä säteilee esittäjästä, se on hienovarainen asia, johon häiriötekijät saattavat vaikuttaa niin, että esittäjä ei kykene olemaan läsnä sataprosenttisesti siinä esittämisessään. (Hynninen 2011.)

Hynninen korostaa kapellimestarin asemaa oopperan tekemisessä ja karisman syntymisessä. Hän ottaa esimerkkejä erityyppisistä kapellimestaripersonista ja siitä, miten se vaikuttaa lopputulokseen lavalla.

Olen huomannut, että oopperassa on erittäin tärkeä kapellimestarin tehtävä. Jos kapellimestari ei ole mukana siinä, mitä näyttämöllä tapahtuu, mitä me raukat yritämme siellä esittää, vaan on välinpitämätön tai ohjailee vain orkesteria siellä. Kyllä silloin on hankala pitää intensiivistä esitystä yllä. Tällaisia kapellimestareita on, eräs suuri kapellimestari sanoi; en minä välitä mitä siellä tapahtuu, minä ohjaan orkesteria. Kapellimestarin täytyisi olla sellainen yleistävällinen henkilö esiintymistilanteessa, vaikka kylläkin vaativa täytyy olla, harjoitusvaiheessa varsinkin. Kapellimestari luo sen hengen. Isoilta lavoilta tulee erittäin hyvä esimerkki mieleen James Levine Metropolitan-oopperasta. Hänellä oli ilmiömäinen kyky luoda tunne, että sinä olet siellä kaikista tärkein, minä vaan täällä johtelen ja innostan sinua. (Hynninen 2011.)

Tällainen kapellimestari ja lisäksi myös koko tiimin yhteishenki esimerkiksi oopperaesityksessä tuovat esitykseen yhteistä energiaa ja valovoimaisuutta eli

”yhteistä karismaa”, jonka Hynninenkin nostaa yhdeksi karisman muodoksi. Hynnisen näkökulmasta karismaa vahvistavat seuraavat asiat:

Tärkeää on tietoisuus sanoman vaikuttavuudesta. Asiasisällön ymmärtämisen välittäminen, sitä on tietoisuus esittäjällä. Moni nuori taiteilija ei tule ajatelleeksi edes sitä, mitä hän esittää ja mitä hän haluaa sanoa, koska muut häiriötekijät, pelkääminen, jännittäminen, ottavat yllötteen. Tunne, että nyt minä osaan asiat. Nyt minä kykenen välittämään sen asian, mitä minä haluan juuri sillä tavalla, kun minä haluan ja sillä tavalla kun minä olen oppinut. Esimerkiksi ohjaajan kanssa oopperassa, miten on luotu tämä esitettävä rooli henkilö. Kukaan ei yksin voi karismaa tehdä, vaan se on monen tekijän summa, varsinkin oopperataiteessa. Kaikki vaikuttaa kaikkeen. Liedlauluja esittäessä tämä sanoman vaikuttavuus tulee esille niin, että tietää vähän enemmänkin kun itse esitettävän asian, esimerkiksi jos laulan Eino Leinon runoon sävellettyä laulua, kyllä minulla tulee mieleen Eino Leinon persoona ja hänen ongelmansa, mitkä hänellä ovat olleet hänen vahvuutensa, eli pitää tietää vähän historiaa kuka oli Eino Leino. (Hynninen 2011.)

Hynninen korostaa syvällistä tietämystä esitettävän asian taustoista, tekstistä ja sävellyksestä. Lisäksi tärkeää on varmuus osaamisesta ja siitä, että kykenee esittämään asian niin kuin on oppinut ja sisäistänyt sen. Harjoittelu ja asiaan paneutuminen tuovat Hynniselle varmuuden siitä että ”minä kykenen välittämään sen asian mitä minä haluan”. Karisma syntyy monen asian ja tekijän summasta. Hynnisen mielestä kukaan ei voi karismaa yksin tehdä varsinkaan oopperassa. (Hynninen 2011.)

7 MINÄKUVA

7.1 Itsetunnon ja itsetuntemuksen merkitys karismaan

Omien vahvuuksien ja heikkouksien tunteminen on esiintyvälle taiteilijalle äärimmäisen tärkeää. Tasapainoisen minäkuvan omaava pystyy analysoimaan omaa itseään ja tunnistaa itsessään eri ominaisuuksia. Tietoisuus omista taidoista ja osaamisesta vaikuttaa itsetuntoon ja sitä kautta esiintymiseen.

Hynninen kuvaa elävästi ja aidosti elämäkokemustensa kautta itsetuntoa ja itsetuntemuksen merkitystä karismaattisuuden heijastumana seuraavasti:

Ehkä tärkein asia on siinä, että nämä omat vahvuudet on opittava tuntemaan ja hyväksymään. Mehän olemme ilmeisesti kaikki ihmiset jollakin tavalla jossakin tilanteessa elämässämme epävarmoja ja emme tarkkaan tiedä, kuka ja mikä minä ihan oikeasti olen. Tietämys itsestä kasvaa elämän mukana koko ajan. Itsetunto lähtee siitä sitten, että löytää nämä omat vahvuutensa.

Omalta kohdalta voisin kertoa, minulla oli määrättyssä vaiheessa koulupoikana itsetunto täysin romahtanut. Lapsuus oli kylläkin hyvin harmoninen ja kiva, tosin vähän sellainen yksinäinen olin. Piti itse omaa mielikuvitusta käyttää, ei ollut oikein leikkikavereita samanikäisiä ja sisaruksetkin olivat vanhempia kun minä, veli kuusi vuotta vanhempi ja toiset vielä vanhempia. Koulu lähti hirveän hyvin liikkeelle, minä olin luokan priimus kansakoulussa mutta yhtäkkiä oppikoulussa monta vaikeaa asiaa, pitkä koulumatka haisevissa linja-autoissa 12 km kirkolle aamulla aikaisin ja takaisin. Fyysinen kuntonikin oli vähän heikko, tapahtui aivan hirvittävä romahdus, jäin luokalle oppikoulussa ensimmäisellä luokalla jatkoin ja yritin toisen kerran käydä luokan, mutta sain taas ehdot matikasta joita en saanut suoritettua. Tämän seurauksena jouduin takaisin kansakouluun ja tässä vaiheessa oma itsetuntoni romahti. Minä en sopeutunut siihen, Leppävirran yhteiskoulun henkeen, se oli liian iso hyppäys Sorsakosken kansakoulusta. Minulle kävi näin. Vanhempi sisko ehdotti että, miksi et pyrkisi uudelleen sinne oppikouluun, joka oli ihan hullu ajatus, mutta se alkoi itämään sitten mielessäni.

Menin sitten rehtorin puheille Leppävirralle ja kysyin, enkö saisi vielä vuoden jälkeen tehdä uudelleen niitä ehtoja. Rehtori sanoi, että yritä jos haluat. Otin matikan tunteja eräältä hyvältä kaverilta Sorsakoskelta ja menin suorittamaan ehtoja ja se meni kirkkaasti läpi. Sitten pääsin kolmannelle luokalle sen kansakoulun kahdeksannen luokan käytyäni. Tämä alkoi sitten nostaa itsetuntoani myös, sekä se että neljännellä

luokalla oppikoulussa voitin hiihtokilpailussa koko koulun mestaruuden. Hiihtokunto löytyi siitä, kun minulla oli linja-autoasemalta Sorsakoskelle semmoinen parin kilometrin matka kotiin, minä aina juoksin sen matkan sellaista intervallijuoksua, yksi pylvään väli kävelyä, toinen juoksua. Tällä tavalla harjoittelin, ja yhtäkkiä hiihto alkoi luistamaan ja sen seurauksena minäkuva ja itsetunto oli kunnossa oppikoulusta lähdettyä. Kävin keskikoulun ja pyrin opettaja seminaariin ja sinnekin pääsin satojen hakijoiden joukosta. Kaikki nämä sitten laittoivat kuntoon sen että tällä tavalla minä nyt pärjään tässä elämässä.

Itsetunto on omien vahvuuksien tuntemista. Minä tunsin, että nämä on minun vahvoja aineita sekä lisäksi kuvaamataito, musiikki joka tuli seminaarissa myöskin. Musiikki oli ollut lapsuudesta lähtien, josta kymppi tuli aina koulussa laulusta. Nämä vahvuudet minä tunsin ja tämä kuvaamataito oli niin vahva juttu, että minä ajattelin oppikoulussa, minä en tarvitse matematiikka enkä muita, minusta tulee taiteilija. Minun elämäntehtäväni on taiteilijan elämäntehtävä eli kuvataiteilija. Pyrin Ateneumiin graafiselle linjalle, jonne oli taas satoja hakijoita, sinne en päässyt. Seuraavana vuonna pääsin Heinola seminaariin, sitä kautta sitten tätäkin taitoa oli hyvä harrastaa. Musiikki eli tämä laulujuttu lähti siellä hyvin voimallisesti käyntiin. Tämä pitkä tarina on sitä, että yhdellä lauseella sanottuna; omat vahvuudet on tunnettava, silloin se karisma syntyy. (Hynninen 2011.)

Hynninen käsittelee ja määrittelee itsetuntoa ja itsetuntemusta omien taitojen vahvuuksien tuntemisen kautta. Elämän kokemuksista kuultaa se, että tekeminen ja tavoitteiden saavuttaminen on ratkaiseva vahvan minäkuvan muodostumiselle, ja sitä kautta sen vaikutus itsetuntoon on merkittävä. Hiihtomenestys ja yleensä tunne siitä, että olen hyvä itselle tärkeissä opituissa asioissa, tuovat varmuutta elämään ja vahvistavat itsetuntoa. Hän näki myös omat vahvuutensa luovilla aloilla, kuten kuvaamataidossa ja musiikissa. Hän koki jo nuorena, että hänestä tulee taiteilija.

Sirkku Aho ja Kaarina Laine kuvaavat kirjassa ”Minä ja muut” minäkuvan syntymistä opin ja saadun palautteen näkökulmasta. He korostavat sosiaalisia vuorovaikutustekijöitä minän kehitykselle tärkeänä seuraavasti: ”Sosiaaliset vuorovaikutustekijät, kuten muiden suhtautuminen yksilöön, muihin samaistuminen ja ennen kaikkea muilta saatu palaute, määräävät ratkaisevasti sitä, minkälainen minäkäsitys ihmiselle muodostuu” (Aho & Laine, 2002, 24).

Oman identiteetin ja itsetunnon rakentaminen pelkän osaamisen ja taitojen varaan ei kuitenkaan näytä koko totuutta minäkuvasta ja terveestä itsetunnosta. Itsetunto ja itsetuntemus ovat jotain syvällisempää. Kysymys on itsensä hyväksymisestä, tyytyväisyyden tunteesta ja sen kokemisesta, että riitän tällaisena. Tämä tunne tulee siitä, että kasvattaessa lasta äiti ja isä ovat olleet lapselle perusturvan ja arvostuksen antajia. Jos vanhemmat eivät ole pystyneet tähän, saattaa olla, että siihen on kyennyt joku muu läheinen, mummi, pappa tai naapurin täti tai setä. Muusan merkitys taiteilijan elämässä on mielestäni se, että taiteilija on saanut huomiota, hyväksyntää ja rakkautta osakseen. Tämä edesauttaa suoriutumisisissa eri elämän aloilla ja tuo rohkeutta tuoda itseä esille tai tuoda itsensä kautta esille taidetta muiden koettavaksi.

7.2 Esiintyminen: esittämistä, elämistä vai palvelemista?

Esiintyminen on monimuotoinen asia, ja se tapahtuu aina kunkin esiintyvän taiteilijan persoonalliseen tyyliin mukaan. Kunkin ihmisen kokemus ja tieto siitä, mitä esiintyminen minulle on, ja siitä, mitä se minulle merkitsee, ohjaa esiintymistä ja tuo siihen syvyyden ja kokemuksen yleisön nähtäväksi ja koettavaksi. Uskallus ja rohkeus olla omana itsenä lavalla kysyvät itsetuntoa ja vahvaa minäkuvaa taiteilijalta. Esiintyjällä täytyy olla kyky välittää asia oman persoonansa kautta ja elää taide itsessään muiden koettavaksi. (Hynninen 2001) näkee että esiintyminen on pitkälti yleisön palvelemista:

Se on persoonallisuudesta kiinni, mitkä asiat siinä korostuvat. Se on asian esittämistä, mikä on meille annettu esitettäväksi, mitä on valmistettu tiedon, taidon ja oppimisen kautta. Sitten se on elämistä sillä tavalla, että siihen liitetään oma persoonallinen tunne ja oma persoonallinen värittäminen eli miten minä opittua asiaa omana persoonanani tuon esille. Ilman muuta se on myös palvelemista tämä esiintymistilanne. Taitelijan tehtävänä on palvella yleisöä tuomalla yleisön aistittavaksi ja nautittavaksi ne taideteokset, mitä esittäjän haltuun on annettu. Tämä on suuressa määrin palvelemista. (Hynninen 2011.)

7.3 Luovuus ja rohkeus heittäytyä tulkinnalle

Heittäytyminen tulkinnalle vaatii esiintyvältä taiteilijalta sitä, että pystyy ja kykenee unohtamaan oman minän hetkellisesti. Tämä vaatii minän vahvuutta ja uskallusta tällaiseen heittäytymiseen.

Uhkaavaksi koetussa tilanteessa, esimerkiksi kun ihmistä arvioidaan tai hän joutuu kilpailemaan muiden kanssa, minän tietoisuus on erityisen voimakas. Vastaavasti, jos yksilö tekee jotain hyvin mielenkiintoista asiaa, esimerkiksi puuhailee harrastuksensa parissa, hän voi unohtaa koko minänensä hetkeksi. (Aho & Laine, 2002, 17.)

Tällainen luova tila lavalla on saatava aikaan. Se kysyy esiintyjältä kokemusta ja turvallisuudentunnetta, ajatusta, että minä en ole uhattu, jos päästän itseni valloilleen ja aukaisen oman itseni taiteen ja tulkinnan armoille. Hynninen nostaa esille omien vahvuuksien ymmärtämisen ja sen, että asia tuodaan lavalla esille niissä raameissa, miten asia on harjoiteltu ja opittu. Hän kuvaa, että esitys täytyy pitää opitun raamin sisällä, tai muuten karisma kaikkooa siitä. Näissä raameissa on kuitenkin mielikuvitukselle tilaa, ja karismaattinen näyttelijä antaa luovuudelle tilaa joka hetki. Esiintyessä jokin pikku tapahtuma saattaa muuttaa tilannetta, ja tällöin taiteilija tekeekin asian eri tavalla kuin mitä oli ennalta ajatellut. Hynnisen mielestä tätä tapahtuu alitajuisesti. (Hynninen 2011.)

Luovuus ja rohkeus kehittyvät itsetuntemuksesta ja omien vahvuuksien ymmärtämisestä. Kun taiteilija-esittäjä heittäytyy tulkintaan mukaan, niin silloin oma mielikuvitus tulee hyvin vahvasti käyttöön, ja karismaattinen näyttelijä antaa siihen tavallaan lisää ravintoa tulkinnalle joka hetki. Eli joku pikku asia saattaa muuttaa tilannetta, että minun täytyy tehdä näin. Tämä tapahtuu ihan alitajuisesti. Ehkä joskus on tehnyt toisella tavalla, mutta nyt minä teen sen näin. Karismaattinen esittäjä toimii juuri tällä tavalla eli käyttää mielikuvitusta, ja mielikuvitus on vapaa toimimaan siinä tilanteessa, tosin raamien sisällä totta kai. Siinä on määrätyt raamit, miten pitkälle tulkintaan voi heittäytyä ja minkä sisällä esittäjän täytyy pysyä, muuten karisma sieltä kaikkooa. Oma persoona täytyy säilyttää ja opitut ja ohjatut asiat, miten minua on ohjattu ja miten olen kokonaisen paketin rakentanut, jota nyt esitän. Kyllä sen täytyy tietyissä raameissa pysyä, niitä ei saa rikkoa omalla keksityllä asialla. (Hynninen 2011.)

Karismaattisella taiteilijalla on kyky vangita olemuksellaan yleisö ja saada aikaan magneettinen vetovoima esitykseen ja kontaktin syntymiseen. Tulkinta tapahtuu taiteilijan vahvan persoonan kautta ja välityksellä. Kyky tunteiden välittämiseksi vaatii taiteilijalta kykyä heittäytyä tulkitsemaan teosta niin, että siinä hetkeksi unohtaa oman itsensä. Tähän edesauttaa esiintyvän taiteilijan luovuus ja kyky päästää mielikuvitus valloilleen.

7.4 Elämäntarkoitus ja vakaumus vaikuttajana karismaattisuuteen

Minäkuvaan vaikuttaa suuresti oma arvomaailmamme ja elämänkatsomuksemme. Se voi olla lapsuuden perintönä saatua, opittua tai sitten myöhemmin aikuisiässä koettua suuntaa omalle elämälle. Koen sen ainakin itselleni tuovan elämään henkistä sisältöä ja rikkautta sekä tavoitteellisuutta ja määrääpäähakuisuutta elämään. Tällainen kokemus on aina kunkin yksilön subjektiivinen ja omakohtainen kokemus. Tuovatko tällaiset koetut sisäiset arvot minäkuvaan sellaisia ominaisuuksia, jotka sitten vaikuttavat esiintymiseen ja heijastuvat karismaan? Kihlström kuvaa vakaumusta lapsenomaiseksi uskoksi omiin kykyihinsä. Tämä saa hänen mukaansa ihmisen fyysisestikin muuttumaan. ”Teetkö itse sellaista, mihin uskot? Uskotko itse siihen, mitä teet? Silloin katseesi alkaa hehkua, hengitys kiivastuu, kasvojenväri ja ruumiinlämpö nousee, sydän sykkii nopeammin.” (Kihlström 2007, 87.)

Hynninen tuo esille sitä, että jokainen ihminen säteilee omalla tavalla omista persoonallisista ominaisuuksistaan käsin. Hän ottaa esimerkiksi oopperalaulaja Matti Lehtisen ja Plácido Domingon käsitellessään asiaa. Hän korostaa nöyryyttä taiteen tekemisessä ja esitettävän asian edessä, ja lisäksi elämän kokemukset ja koettelemukset muovaavat persoonallisuutta ja ajattelumaailmaa. (Hynninen 2011.)

Kuin alussa jo käsittelin, että jokainen ihminen säteilee omalla tavalla omasta persoonasta käsin. Jos nyt näitä kuuluisia suomalaisia oopperataiteilijoita ja laulutäiteilijöitä ottaa esimerkiksi, niin professori Matti Lehtinen, joka ei koskaan missään tilanteessa ole mikään sellainen räiskyvä, vaan aina sisäistynyt rauhallinen. Matti on loputon

analyytikko. Hän siis tutkii jokaisen pilkun hän valmistaa asiansa niin. Hänelläkin on vakaumuksellinen elämäkatsomus, ja hän sitten omana persoonanaan esiintyy hyvin vaatimattomasti, ei korosta millään tavalla itseään. Tämä johtuu siitä että hänellä on syvemmät vakaumukselliset asiat jotka asettavat määrättyt ohjeet miten kuitenkin taiteilijana täytyy olla. Ei voi käyttää muuta sanaa kuin että olla nöyrä itse taiteen tekemisessä ja sen asian esittämisen edessä. Karisma ei synny siitä, että korostaa itseään vaan sitä esitettävää asiaa. Monenlaista karismaa on tätä puhdasta ja aitoa karismaa ja sitä tehtyä karismaa esim. median tekemä.

Minulla on kokemuksia kansainvälisistä, niin sanotuista tähdistä, jotka ovat karismaattisia. Ei ne nämä paljon kokeneet ja vaikeisiin tilanteisiin joutuneet ja koko ajan tätä keskittymistä, osaamista, oppimista ja esittämisen voittamista kokeneet. Minulla on sellaisia kokemuksia heistä, että eivät he ole leuhkoja vaan ovat ihan tavallisia läsnä olevia ihmisiä. Korostan, että se vaara on olemassa erittäin suuri jossakin vaiheessa ainakin, että alkaa luulla itsestään, että tässä nyt ollaan kaikilta puolin jollain tavalla muiden yläpuolella. Esimerkiksi Domingo, olen hänen kanssaan jutellut pariin otteeseen, hän on ihan tavallinen mies ja monia muita noissa piireissä joista on samoja kokemuksia. Ihmisillä saattaa olla vääränlaisia kuvitelmia heistä, että he olisivat ihmisenä ihan muuta. Se on sitten varmaan tämä karisma, mikä sitä tällaista ajattelua on synnyttänyt.

Ihminen ikään kuin ”poimii” omasta persoonastaan näitä asioita miten hän käyttäytyy ja tämä sisäinen tietoisuus kyllä se säteilee. Silloin siinä on kysymys vakaumuksesta ja muusta. Tämä pitää myös aisoissa sitä liikaa ulospäin meluamista. (Hynninen 2011.)

7.5 Ihailun ja palvonnan kohteena olemisen riskit

Taiteilijan halua ja esiintymisen paloa ruokkivat onnistumiset ja positiiviset kokemukset sekä palautteet. Kihlström kuvaa mielenkiintoisesti ilmapiiriä esitystilanteessa ja tunneyhteyttä lavan ja yleisön välillä. ”Tunne, tämä täydellinen yhteys, voi olla niin vahva, että jotkut tulevat riippuvaiseksi säväreistä, joita he saavat ollessaan kaiken huomion keskipisteessä.” (Kihlström 2007, 17.)

Kihlströmin mainitsema riippuvuus voi herkästi kääntyä persoonallisuutta vääristäväksi. Hynninen käsittelee seuraavassa laajasti ja syvällisesti tätä ”vaarallista” aluetta esiintyvälle taiteilijalle.

Se on hyvin vaarallista elämää toisaalta, mutta sekin on määrätynlainen totuus, että esittävässä taiteilijassa on määrätty pisara narsismia, ja sitä täytyykin olla. Se on hienoinen raja sen itseluottamuksen ja tämän välillä sitten. Kun on vahva itseluottamus, niin silloin siinä alkaa olla narsistisia piirteitä myöskin sekä oman erinomaisuuden ja oman taitamisen ihailu. Tämä on jännä ristiriitainen asia, kuitenkin pitää pystyä myös itse nauttimaan siitä esittämisestä ja oman äänen tuottamisesta ja siitä, mitä minä näyttelijänäkin teen. Ei sitä synny, ellei nauti siitä itse myös. Silloin voi kysyä, onko tämä narsismia vai mitä jos nauttii omasta itsestään. On tehtävä ero häiriönarsismin kanssa, eli vinksautanut narsisti käyttää vain muita hyväkseen ja on vain itsetietoinen ja ei näe itsessä mitään vikaa vaan muissa on se vika. Tällainen on kykenemätön suhtautumaan emotionaalisesti läheisiin. Riski on ilman muuta olemassa. Tunnen joitakin tällä hetkellä hyvinkin palvottuja oopperataiteilijoita joiden persoonallisuus on siis muuttunut ihan täysin tämän ylenpalttisen palvonnan ja median seurauksena. Itsehän nämä on syöttänyt itseään sinne mediaan ja käyttäytyneet, niin että tämä persoonallisuus on tosiaan voinut muuttua tämän julkisen maineen myötä.

Kun ajatellaan karismaa palvelutehtävässä, se on aika hienovarainen asia siinä mielessä, että tässä esityksessä taitelija ei saa väärällä tavalla korostaa omaa persoonaansa. Se on niin hienovarainen se raja, missä huomaa että tässä henkilö tekee omasta itsestään ja itsenään Jumalan. Tällaisia esimerkkejä valitettavasti on, joille karisma on syntynyt justiin tästä ylisuuresta omasta tietoisuudesta, että minä olen nyt tässä jotakin ja minä saan tehdä mitä tahansa ja mitä rajummin minä tätä esitän ja henkilökohtaisessa elämässä räväkämmin elän ja mitä lausuntoja minä annan. Oikean karisman, syvällisen karisman raja hyvin helposti rikkoutuu näin, silloin ei enää palvella yleisöä vaan itseä enemmän. Se on oman itsensä ruokkimista koko ajan. Tämä on hyvin vaarallinen alue eli enemmän tai vähemmän tätä pahetta tulee jokaiselle esittäjälle, joka menestyy. (Hynninen 2011.)

Tällainen vallan ja voiman tunne voi kasvaa kohtuuttomaksi ihmisen mielessä ja muuttaa näkemystä itsestä virheelliseen suuntaan. Hyviä esimerkkejä vääristyneen narsismin seurauksista löytyy viime aikoina politiikan saralla Suomessa. Ihminen alkaa pitää itseä lähes Jumalana. Itsekkäät pyrkimykset korostuvat, vääränlainen epärealistinen kuva itsestä kasvaa mielessä ja tunne, että minä olen jotain erityistä ja minä saan käyttäytyä miten haluan.

Seuraavassa kiteytyy näyttelijän liiallisen vahvuuden kokemus yhdellä lauseella:
"Älä eksy luulemaan, että olet Jumalan lahja teatterille" (Oida & Marshall 2004,
111).

8 TUNTEET

8.1 Äänen, tunteen ja tulkinnan yhteys karismaan

Omien tunteiden välittäminen esiintymistilanteessa on laulajalla tärkeä ominaisuus. Tätä kautta esiintyvä taiteilija kykenee tuomaan emootiot tekstin ja musiikin avulla esitykseen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi yleisön koettavaksi. Hynninen korostaa ensisijaisesti äänen hallintaa ja tunteen aitoutta sekä rehellisyyttä. Lisäksi hän painottaa sitä, että tekstiin ja sävellykseen on tutustuttava perin pohjin. On ymmärrettävä esitettävä asia ja sanoma, koska tätä kautta saadaan uskottava ja karismaattinen tulkinta. Hynninen kertoo seuraavaa:

Ääni on tietysti sitä, kun laulajamaailmasta puhutaan, sen hallinta on ensimmäinen asia, jolle kaikki täytyy pohjautua tai pystyy pohjautumaan, kun ääni on hallinnassa. Tavallaan, vaikka se on tärkein asia, niin se tavallaan on niin kuin sivuseikka esittämisen kanssa eli sen päälle ja sen avulla sitten rakennetaan tätä hommaa.

Tunteen täytyy olla aito. Aito tunne on rakentunut tietämisestä, oppimisesta ja oman persoonaan rakennetuista eväistä.

Tulkinta liittyy tavallaan tähän myös, mutta tulkinnassa on tärkeintä tietämisen ja ymmärtämisen lisäksi, että ymmärtää, mitä sanoo. Täytyy maltaa ottaa selvää paitsi sen tekstin mitä siellä todella on, mitä runoilija on halunnut sillä sanoa sekä mitä säveltäjä on halunnut vielä vahvistaa tällä tekstillä. Jopa niitä taustoja, mistä oli puhetta jo eli millaiselta kulttuuriympäristöstä lähtee tämä asia. Mitkä ovat vaikuttaneet alun perin tämän asian syntymiseen, jopa henkilöt ja aikakausi. Nämä asiat yhdistyvät sitten tulkintaan oman mielikuvituksen kautta ja myös jos puhutaan oopperasta, niin ohjaajan kanssa rakennetun sisällön ja raamin kautta. Eli tästä syntyy sitten tulkinta. Jotta näiden kaikkien kolmen; äänen, tunteen ja tulkinnan kautta saavutetaan tämä karismaattinen säteily, niin tietenkin niiden kaikkien asioiden täytyy saumattomasti sulautua yhteen tai palvella samaa asiaa. (Hynninen 2011.)

8.2 VUOROVAIKUTUS JA KONTAKTI YLEISÖÖN

Laulaja tarvitsee yleisönsä, koska ilman yleisöä ei saavuteta sitä tarkoitusta,

mitä esittävällä taiteella haetaan ja mihin sillä pyritään. Kuvataiteilija vie taulunsa galleriaan, ja ihmiset käyvät kokemassa taulujen kautta elämyksiä ja rikastuttavat mieltään ja sielunmaisemaansa. Hynninen näkee vuorovaikutuksen innostavana lisäelementtinä. Kontakti tuo hänen mielestään esittäjän ja yleisön välille ”vastasäteilyn tai myötäsäteilyn”. Kontaktia pitää myös tietoisesti hakea teknisin keinoin, jotka laulajalla on olemassa. Tärkeitä ja tunteisiin vetoavia asioita voi tietoisesti korostaa, mutta niin, että se on aitoa ja rehellistä, esitettävästä asiasta lähtevää. Aplodien ja yleisön reaktioihin Hynninen tuo seuraavassa värikkäästi esille omat henkilökohtaiset kokemuksensa vertaamalla suomalaisten ja amerikkalaisten tapaa reagoida esityksiin.

Se on selvä kokemus kyllä, että yleisöstä aistii herkästi, milloin sanoma menee perille. Käytännössä se on sitä, että yksi pieni katse yleisön joukkoon ja huomaa jonkun ihmisen katseen tai ilmeen ja esittäjä näkee, että tämä satuttaa miten minä onnistun tämän esittämään. Tästä sitten syntyy sellainen vastasäteily tai myötäsäteily.

Täytyy ymmärtää, jopa Suomessa erilaiset yleisön mentaliteetit, miten he reagoivat esiintyjän tekemiseen. Länsi-Suomessa ei välttämättä aleta kovin hihkumaan konserteissa eikä ehkä Oulussakaan. Silti sen näkee pienistä asioista, että milloin se menee yleisöön. Se ei tarkoita sitä, että he olisivat kylmiä ja välinpitämättömiä sille asialle. Toinen äärimmäisyys on se, joka on tullut nyt tavaksi tämmöinen hihkuminen ja kiljuminen Suomessakin. Minua suorastaan henkilökohtaisesti harmitti Amerikassa sen amerikkalaisyleisön esiintymishalu, tuskin oli viimeinen ääni orkesterista jossain hienossa oopperassa loppunut, niin siihen joku kiljahti ja rikkoi huutamalla tämän koko tämän tunnelman.

Vuorovaikutusta ja kontaktia esittäjän pitää oikeissa rajoissa myös tietoisesti hakea minun mielestäni. Kun laulat jonkun laulun tekstin, jonka haluat, että tämä vaikuttaa, on tärkeää, että tämä on voimakkaasti tunteeseen vaikuttavaa henkilökohtaisestikin. Kyllä siinä on keinoja tarjota sitä asiaa, ei pelkästään sillä että on se mikä on, vaan tehdä sen asian perusteellisesti, ja kyllä tätä vuorovaikutusta voi tällä tavalla korostaa. Täytyy tosin olla hyvin varovainen siinäkin, kaiken pitää olla aitoa, rehellistä juuri vain siitä asiasta lähtevää ilmaisua ei keinotekoista mitään. (Hynninen 2011.)

Aidot ja välittömät tunteet johtavat esiintymistä, ja tämän kautta voi saavuttaa jotain suurempaa ja taianomaista yhteyttä yleisön kanssa. Aidot tunteet antavat elämällemme ehjän kuvan ihmisenä olemisesta, ja siihen yhdistettynä taide tuo

kokemusmaailmaamme sellaista sisältöä, joka vaikuttaa hyvin syvästi, jopa terapeuttisesti. Psykologiassa puhutaan katarsiksesta, eli siinä henkilö kokee tunnetasolla nopean ja hyvin voimakkaan kliimaksin tunteen, joka saattaa johtaa elämän uudistumiseen, voimistumiseen ja jopa puhdistumiseen. Hynninen käsittelee omien tunteiden käsittelyä esitystilanteessa sen heijastumista karismaan seuraavasti:

Esimerkiksi oman tunteen ilmaisu pitää kyetä pitämään aisoissa, tarkoitan tässä liikuttumista. Jos joutuu, tai saa esittää sellaisen asian, joka koskettaa hyvin syvästi myös itse esittäjää sanoman takia, tai siihen sanomaan mitä sanoo, liittyykin ihan jotain henkilökohtaisia kipeitä kokemuksia esimerkiksi lapsen kuolema tai vastaavaa. Siinäkin tilanteessa karisma kaikkoo, jos päästää omat tunteensa valloilleen. Karismaattinen esittäjänäyttelijä pystyy viemään tunnetilan niin pitkälle välittämällä, että yleisö kokee sen itse. Sellainen vanha sääntö että yleisö voi itkeä mutta näyttelijäesittäjän ei pidä itkeä. (Hynninen 2011.)

8.3 Nöyryyden, läsnäolon ja vilpittömyyden merkitys karismaan

Nöyryys ihmisessä minän ominaisuutena on mielenkiintoinen lahja ja asia karisman kannalta. Tietty vaatimattomuus ja nöyryys huokuvat hyvinkin karismaattisista henkilöistä. Karisma tulee useasti esille vasta lavalla ja itse taiteellisessa suorituksessa. Tämänäyttelijä persoonalla on kyky lähestyä kanssaihmiä samalta tasolta, ja hän mahdollisesti ajattelee esiintymistä antamisen ja palvelemisen näkökulmasta. Yleisö kokee ja aistii tällaisen sanattoman viestin ja olemuksen.

Hynninen näkee nöyryyden itse asian tekemisen ja itse esitettävän taiteen edessä. Hän korostaa tasapainoa oman itsen ja esitettävän teoksen välillä korostaen, että esiintyjä ei saa ottaa pääroolia ikään kuin kaiken tekijänä.

Nöyryys on asia, täytyy olla nöyrä taiteen ja tehdyn taideteoksen edessä siinä mielessä juuri valmistaa sen esittämisen huolellisesti. Yrittää täyttää ne vaatimukset, mitkä sille on musiikillisesti ja tekstin

ymmärrettävyyden puolelta asetettu. Lisäksi kunnioitus teosta, säveltäjää ja runoilijaa kohtaan. Siinä täytyy olla keskeinen tasapaino, siinä ei saa ottaa itse pääroolia ikään kuin kaiken tekijänä, vaan siinä on monta seikkaa syntynyt ennen, kuin ollaan tässä tilanteessa että ollaan esittämässä teosta. (Hynninen 2011.)

Lapset ovat hyviä esimerkkejä läsnäolosta. Lapsi ei huolehdi huomisesta eikä mieti eilistä, lapsen elämä on aistien ja tunteiden varassa elämistä tässä hetkessä.

”Läsnäolon vastakohta on poissaolo. Ellemme ole tässä ja nyt, se näkyy meistä. Äänensävyimme muuttuu epäröiväksi, katse poissaolevaksi, ja myös muut viestittämämme signaalit kielivät, että ajatukset ovat jossain toisaalla.” (Kihlström 2007, 101.)

Esiintymistilanne vaatii läsnäoloa ja keskittymistä olennaiseen. Esiintyvillä taiteilijoilla on kyky välittää läsnäoloa lavalla. Kihlström kuvaa kirjassaan läsnäoloa puoleensavetäväksi tilaksi. Esiintyvä taiteilija vangitsee olemuksellaan yleisön ja saa aikaan magneetista vetovoimaa tilaan, esitykseen ja kontaktin syntymiseen. Tulkinta tapahtuu taiteilijan vahvan minän eli persoonan kautta ja välityksellä. (Kihlström 2007, 101.)

Hynninen korostaa että joissain tilanteessa karisma on ”yhteinen karisma” esiintyjien kesken lavalla.

Esimerkiksi tämä läsnäolo kamarimusiikissa, kun liedä tehdään pianistin kanssa, siinähan tulee sitten taas niin kuin uusi ikään kuin oikeanlainen nöyryyden elementti mukaan, että tehdään työtä yhdessä samalla tavalla kuin oopperassa. Oikeassa oopperatyöskentelyssä jossa tenori, basso, baritoni tai sopraano seisoo ja vetää kovasti tässä minä olen, sellainen ei riitä nykyaikana meidän mielestämme enää, vaikka hienoa saattaa olla sekin. Erityisesti kamarimusiikissa jousikvartetit jopa orkesteri, jossa on kymmeniä ihmisiä. Tämän kaltainen nöyryys täytyy olla, että tämän kumppanin kanssa pystytään luomaan jotain uutta, sen hetkistä uutta. Siinä on kamarimusiikin kaunein ja parhain anti ja kiinnostavin myös itse tekemisen kannalta, että yhtäkkiä syntyy uusia tilanteesta lähteviä oivalluksia. Tällainen vaatii nöyryyttä ja läsnäoloa. Monet taiteilijapersoonat soolosoittajat, soolopianistit, eipä synny liedkonsertin tekeminen pelkän tavallisen huippupianistin kanssa, niin helposti kun sellaisen, joka on todella perehtynyt tämän musiikin lainalaisuuksiin. Yksinlaulua ei ole

olemassa, vaikka sitä nimitystä käytetäänkin. Läsnäolo tarkoittaa silloin, että olla läsnä myös muiden kanssa, kenen kanssa sitä tehdään. Siitä syntyy sitten tämä yhteinen karisma, eli se voi olla myös yhteinen karisma ja pitääkin olla määrättyissä tilanteissa. Ei pelkästään jonkun yhden henkilön karisma. Toki, ei siitä pääse mihinkään, että liedkonsertissa ja laulukonsertissa, kyllä laulun esittäjä on se kohde ja objekti, johon kiinnittyy suurin huomio. Tästä tulee se kiistakysymys, että voiko pianistista käyttää nimeä ”säestäjä”. Se tavallaan on sellainen harhaan johtava nimi, mutta parempaakaan ei ole keksitty. Mutta siitä ei pääse mihinkään, että se, joka ilmaisee tekstiä musiikin kautta, on se isoin keksipiste siinä. Kaikista suurin ja isoin ja ykkösasia on rehellisyys ja aitous. (Hynninen 2011.)

8.4 Jännityksen, pelkojen ja suorituspainoiden heijastus karismaan

Hynninen korostaa jännityksen ja pelkojen torjunnassa asian harjoittelua ja oppimista. Tämän kautta pystyy järjellä torjumaan pelkoa ja jännitystä pois. Hynninen korostaa voimakasta keskittymistä vain siihen asiaan, mitä haluaa sanoa ja mitä haluaa ilmaista. Suorituspainot ja pelot voidaan sitten määrättyllä tavalla torjua etukäteistyöllä ja asennoitumisella. Jännittäminen ja pelko ovat aivan eri asia kuin keskittyminen. Keskittyminen on ennen esitystä ja myös esityksen aikana.

Totta kai jännittäminen ja pelkääminen on esteitä, ne täytyy pyrkiä eliminoimaan etukäteen harjoittamalla ja opiskelemalla asiat niin perusteellisesti, että ei mitään järjestä syytä enää ole kokea jännitystä. Nämä suorituspainot ja pelot voidaan sitten määrättyllä tavalla torjua etukäteistyöllä ja asennoitumisella. Jännittäminen ja pelko on sitten kuitenkin ihan eri asia kuin keskittyminen. Sanoisin, että keskittyminen on ennen esitystä ja myöskin esityksen aikana sellaista ”kehittyneitä jännittämistä ja pelkäämistä”. Hillitön keskittyminen vain siihen asiaan, mitä haluaa sanoa ja mitä haluaa ilmaista. Karisma syntyy siitä mielikuvasta, että esittäjä hallitsee asian täydellisesti – vaikka ehkä ei hallitsisikaan.

Tätä taiteilijakarismaa on monenlaista laatua, jokaisella on erilaiset persoonallisuudet ja tuovat oman karismansa esille sen kautta. Koko persoonallisuudesta tässä on kysymys eli mikä ihmiselle on kasvanut ja kehittynyt elämänsä aikana. Olennainen osa karisman syntymiseen on määrätty itsevarmuus ja luottamus omaan kykyyn. Eri lailla me tuomme sitä ilmi riippuen persoonallisuudesta.

Karisma on kehittyvä ja opittava asia, mutta kyllähän täytyy olla

määrätyt edellytykset, että pystyy tällaiseen ilmaisuun. Eli jälleen ehkäpä sinne geeneihin asti sitten ehkä, joillekin ihmisille se on sitten vaan helpompaa. Omalta henkilökohtaiselta kannalta niin kauan kun minä olen laulanut, jopa kansakoulun laulukokeissa kyllä koin, että tämä laulun esittäminen on jotakin ihan erilaista kun muu ympäröivä elämä. Se antoi heti sellaisen jännän ja miellyttävän tunteen tämä oma tekeminen. (Hynninen 2011.)

Esiintyminen vaatii laulajalta kykyä sietää jännitystä, pelkoa, ja jopa epävarmuutta. Kaikki ei välttämättä esiintymistilanteessa mene niin kuin on suunniteltu, opittu ja harjoiteltu. Jännityksen ja epävarmuuden sietokyky kasvaa esiintymiskokemuksen myötä. Näihin usein epämiellyttäviin tunteisiin on tutustuttava itsessämme niin, että ne eivät hallitse ja ohjaa toimintamme lavalla.

Esiintymisjännityksen vähentämiseen mielestäni vaikuttaa se, jos laulaja löytää sisäiset motiivinsa esiintymiseen ja omaan tekemiseensä. Tällainen itselle perusteellisesti tehty analysointi antaa intoa ja paloa laulajana ja taiteilijana toimimiseen. Lisäksi positiivinen asenne ja tunne ruokkivat uskallusta heittäytyä rohkeasti tulkitsemaa meille annettua teosta. Nämä esiintyvän taiteilijan opitut ja kokemuksen tuomat ominaisuudet hallita omia tunteitaan ja tekemistään lavalla mahdollistavat omalta osaltaan vaikuttavan laulajan lavakarisman.

9 POHDINTA

Työni lähtökohta oli selvittää laulajan lavakarisman syntyyn liittyviä elementtejä haastattelun, omien kokemusten ja teoratiedon pohjalta. Tarkastelin ja tutkin aihetta ihmisen sisäisistä tuntemuksista ja persoonallisuudesta lähtevistä ominaisuuksista käsin. En kiinnittänyt työssäni yksilön ulkoisiin tekijöihin, kuten lavalla oloon, liikkumiseen, eleisiin, huomiota juuri lainkaan. Esiintyjä voi harjoittaa niitä, mutta minäkuvan, itsetunnon ja omien vahvuuksien löytyminen on pitkälti kasvun ja kehityksen seurausta. Näiden sisäisesti syntyneiden ja opittujen ominaisuuksien pohjalle persoonallisuus ja karismaattisuus ihmisessä rakentuvat ja näyttäytyvät ulospäin.

Löysin opinnäytetyötäni tehdessäni ne tekijät, jotka ihmisessä vaikuttavat karisman syntymiseen. Yhteenvedossa olen tuonut esille niitä ominaisuuksia ja seikkoja, joihin jokaisen esiintyvän laulajan on hyvä keskittyä, jotta esitykseen saa syntymään karismaattisuutta. Niitä löytyi runsaasti Hynnisen näkemysten ja teoratiedon kautta. Moniin asioihin, joita Hynninen kuvasi, on helppo yhtyä, ja hän nosti esille pitkälti samoja asioita, joita itsekin olen laulajana kokenut. Tämän vuoksi haastattelu oli kiinnostava ja paljon antava. Esille tulleet asiat vahvistuivat ja saivat uutta sisältöä Hynnisen vahvan kokemuksen sävyttämänä. Haastattelusta saadun tiedon kautta oli mielenkiintoista ja antoisaa tehdä työ valmiiksi.

Karismaa, minäkuvaa ja tunteita käsitteleviin osioihin rakennetut kysymykset rajasivat työtä selkeäksi ja toivat sille yhtenäisen aihepiirin, minkä johdosta tuloksia oli helppo määritellä ja nostaa esille. Myös omia kokemuksia on ollut rikasta hyödyntää lopputyössäni. Niiden kautta ideat, aiheet ja avainkysymykset ovat hahmottuneet työtäni rakentamaan ja rajamaan. Jorma Hynnisen haastattelu antaa työlleni omalla tavallaan korvaamattoman sisällön, joten haluan esittää suuren kiitoksen hänelle ajasta ja paneutumisesta visaisiin kysymyksiin työssäni.

Tehdessäni työtäni koin tunteen, että nämä ovat kaikki entuudestaan tuttuja asioita omalla kohdallanikin esiintymistilannetta ajatellen. Kuitenkin koin tärkeäksi sen, että esille nousseet ja analysoidut asiat saivat työni kautta kirjallisen muodon. Lisäksi Hynnisen haastatteluaineisto tuo työhöni arvokkaan lisän ja tärkeän dokumentin kiinnostuneille kollegoille ja itselleni toimiessani laulunopettajana.

Lopputyön tekeminen oli mielenkiintoista ja haastavaa. Alussa idean kypsyminen vei aikaa, ja nimenomaan avainkysymysten löytyminen haastattelua varten vaati kovasti pohtimista ja työtä. Haastattelun jälkeen työn tekeminen alkoi edetä vauhdilla, ja se oli hyvä saattaa valmiiksi tiiviissä tahdissa, jotta ajatus kokonaisuudesta säilyisi mielessä intensiivisesti.

10 YHTEENVETO

Lopputyöni pyrkimys ja halu oli ymmärtää lavakarismaa syvällisemmin kuin se päällisin puolin näyttäytyy ja samalla lisätä tietoa siitä. Koen, että työni tuotti tulosta, ja olen saanut sukeltaa syvälle perimmäisten kysymysten kautta karismaattisuuden syntyjuurille.

Omat kokemukseni esiintymisistä lapsuudesta asti ovat siivittäneet omakohtaista kokemusta ja tietoa siitä, miltä tuntuu olla yleisön edessä. Olen kokenut useasti pelkoa ja sietämätöntä jännitystä esiintymiseen valmistautuessa ja itse esiintymistilanteessa. Lukemattomat kerrat, kun olen laulanut erilaisille yleisöille, ovat antaneet kokemusmaailmaani lähtemättömiä muistoja esiintymiseen liittyvistä kauhunhetkistä ja toisaalta uskomattoman positiivisista esiintymiskokemuksista. Olen kokenut erilaisten yleisöjen läsnäolon ja vuorovaikutuksen. Olen aistinut heidän moni-ilmeiset reaktionsa heidän kasvoiltaan ja olemuksestaan. Esitysten jälkeen jokainen antaa palautteen ilmeillään ja toiset jopa sanoillaan. Näitä on illan pimeinä tunteina saattanut pohtia ja analysoida mielessään. Tunteet ohjaavat tekemisiämme, ja elämämme on usein tunteiden varassa. Tämän vuoksi olen ollut herkkä reagoija ja tekijä oman taiteeni saralla. Tämän koen rikkautena, vaikka se ei aina ole ollut helpoin tie.

Tähänastisista esiintymisistä merkittävin kokemus on ollut se, että sain olla mukana tekemässä Oulun seudun ammattikorkeakoulussa Mozartin Taikahuilua ja siinä Papagenon roolia. Se oli opiskeluni ja elämäni opettavin ja hienoin kokemus. Siinä jos missä omien taitojen ja opittujen asioiden tiivistelmä ja yhteen sovittaminen tuli tehdyksi konkreettisesti. Oopperaroolin tekemisestä on ollut hyötyä monella tapaa, ja siinä koetut hetket ovat olleet antoisia. Niitä on voinut peilata ja yhdistää kokemuksina opinnäytetyöhöni.

Hynninen käsitteli hyvin laajasti karismaa ilmiönä ja karismaattisuuteen liittyviä ominaisuuksia ihmisessä. Näistä päällimmäisenä nousi esille kasvun ja kehityksen kautta muodostunut ihmisen persoonallisuus, joka heijastuu ja

säteilee ulospäin kunkin ihmisen omanlaisena karismana. Oman itsetunnon merkitystä Hynninen kuvasi elävästi oman lapsuudenkokemuksensa kautta sillä, kuinka hänen itsetuntonsa romahti kansakoulusta oppikouluun siirtymisen yhteydessä. Hänen selviytymistarinansa tässä tilanteessa nojautui pitkälti työn tekemiseen ja sinnikkääseen opiskeluun ja uuden oppimiseen. Lisäksi oppikoulussa neljännellä luokalla voitettu koulun mestaruus hiihdossa toi itsetuntoa ja uskoa itseensä. Hynninen nojautuu karismaattisuuden synnyssä pitkälti siihen, että täytyy tuntea omat vahvuudet, ja siihen, että opiskelu, asiansa osaaminen ja harjoittelu tuovat mukanaan karismaattisuuden itse esitykseen. Aitous ja rehellisyys olivat läsnä koko ajan hänen puhuessaan ja kuvatessaan karismaa ja vaikuttavan esityksen syntymistä. Karismaattisuuden synnyssä geeniperimällä on hänen mukaansa suurempi merkitys, kuin karismaattisuuden lahjalla.

Lavasäteily ja valovoimaisuus muodostuvat Hynnisen mielestä karismaattisella taiteilijalla rohkeudesta tuoda esiin oma persoona ja musiikilliset työkalut. Nämä työkalut lähtevät tekstistä tai musiikista tai mistä tahansa, mitä hän itse kokee ja tuntee. Taiteilijalla on kyky tuoda rohkeasti omana itsenään esille nämä tunteuksensa esittäessään teosta. Rehellinen oikea karisma on sellaista, että siinä ei ole mitään keinotekoisesti tehtyä. Oikea karisma syntyy aina rehellisyydestä ja aitoudesta. Lisäksi Hynninen korostaa tietoa ja kokemusta, jotka ovat muovanneet tätä kykyä esittää karismaattisesti ja olla karismaattinen roolissaan.

Tällainen valovoimaisuus ja rohkeus itsensä esille tuontiin kehittyvät lapsuudessa positiivisen kasvuympäristön seurauksena. Lapsi on saanut osakseen kunnioitusta, luottamusta ja huomiota. Häntä on arvostettu ja hänen tekemisiään on pidetty rikkautena ja ainutkertaisena. Lapsi on uskaltanut olla aito ja rehellinen elinympäristössään. Hän on saanut toteuttaa luovuuttaan, ja sitä on pidetty arvossa. Vastakohtana on kasvuympäristö, jossa lasta ei hyväksytä eikä kunnioiteta sellaisenaan, vaan hän kokee halveksuntaa ulkoisista ja sisäisistä ominaisuuksistaan. Lapsen kyky ja uskallus aitoon oman persoonan esille tuomiseen estyy näiden negatiivisten kokemustensa vuoksi.

Hynnisen mielestä esitettävän asian oppiminen ja opiskelu ovat ensiarvoisen tärkeitä siltä kannalta katsottuna, että ne tuovat esiintyjälle varmuuden osaamisesta, ja sitä kautta varmuus välittyy esiintymiseen vaikuttavuutena. Hynnisen tapa tehdä musiikkia ja paneutua esitettävään asiaan on hyvin työorientoitunutta ja perusteellista. Hän ei rakenna mitään sattuman ja arvailun varaan. Jos aikoo saada hyvän lopputuloksen, on tehtävä töitä asian oppimiseksi. Sitten, kun työ on tehty, voi luovuutta ja mielikuvitusta käyttää tiettyjen raamien sisällä itse esityksessä. Heittäytyminen tulkinnalle tapahtuu myös tällaisen opitun raamin sisällä. Hynninen ajattelee, että improvisointi ja liiallinen raamien rikkominen hetkellisesti esityksessä saattavat rikkoa karisman esityksestä. Nämä raamit taideteokseen syntyvät esitettävän teoksen runon, sävellyksen ja ohjauksen kautta. Hän tuntee, että täytyy olla nöyrä itse taidetta kohtaan ja muita esiintyjä kohtaan. Vasta silloin saavutetaan aito ja rehellinen karismaattisuus esitykseen. Silloin palvellaan sekä suurta taidetta että yleisöä. Hynninen näkee esiintymisen ensisijaisesti palvelemisen näkökulmasta.

Vakaumus näkyy jokaisen persoonassa ja luo sille oman leimansa ja tavan suhtautua taiteen tekemiseen. Esimerkkinä Hynninen otti professori Matti Lehtisen, joka on hyvin arvostettu karismaattinen esiintyjä. Lehtinen huokuu rauhallisuutta, ja hän on hyvin syvän vakaumuksen omaava persoona. Karisma ei synny siitä, että korostaa itseään, vaan esitettävää asiaa. Hynninen näki, että tällainen vakaumus esimerkiksi Lehtisen tapa tehdä taidetta luo puhdasta ja aitoa karismaa.

Laulajan esiintymishalua ja esiintymisen paloa ruokkivat onnistumiset ja positiiviset kokemukset sekä palautteet. Tällaisessa tilanteessa esiintyvä taiteilija saattaa Eva Kihlströmin mukaan tulla riippuvaiseksi ”säväreistä” (Kihlström 2007, 17). Tällainen voi johtaa laulajan sellaiseen tilaan, jossa minäkuva muuttuu. Tässä piilee vaara oman narsismin suhteen. Riippuvuus tästä voi kääntyä persoonaa vääristäväksi, jos esiintyvällä taiteilijalla minäkuva, itsetunto ja pätemisen tarve ovat pelkästään esiintymisen ja sen tuoman ihailun sekä palvonnan varassa. Hynninen käsittelee laajasti ja syvällisesti tätä

esiintyvälle taiteilijalle ”vaarallista” aluetta. Hän näkee hyvin hienovaraisena sen rajan, missä huomaa, että tässä henkilö tekee omasta itsestään Jumalan. Oikean ja syvällisen karisman raja rikkoutuu hyvin helposti. Silloin ei enää palvele yleisöä vaan itseä. Tämä on hyvin vaarallinen alue. Hynnisen mukaan tätä pahetta tulee enemmän tai vähemmän jokaiselle sellaiselle esittäjälle, joka menestyy. Tästä uhkakuvasta huolimatta hän korostaa useaan otteeseen haastattelutilanteessa sitä, että esiintyvän taiteilijan täytyy pitää terveellä lailla itsestään ja nauttia itsekin esiintymisestä.

Karismaattisuuden syntymiseen ja karismaattisen ominaisuuden kehittymiseen ihmisessä vaikuttavat monet tekijät. Hynninen pitää tärkeimpänä laulajan ääntä. Tämä ei tarkoita sitä, että äänen täytyisi olla kaunis sävyltään, vaan että se on toimiva teknisesti. Sen varaan voi rakentaa karismaattisen esiintymisen. Hynninen määrittelee karisman ilmentymistä persoonassa myös lapsuuden kokemusten ja koko kasvuhistorian sekä lahjan ja geeniperimän seuraukseksi. Lisäksi karisman syntyyn vaikuttavat yksilön koulutus, rehellisyys, aitous, rohkeus, nöyryys, asiaan paneutuminen, esitykseen valmistautuminen, harjoittelu, tehty työ ja keskittyminen, kyky poistaa esiintymistilanteessa häiriötekijät. Lisäksi minän ominaisuudet sekä vahvuus vaikuttavaan ilmaisuun ovat tärkeitä tekijöitä. Karismaattisuuden ilmentyminen ja näkyminen persoonassa ovat moniulotteisia, ja edellä mainitut tekijät ovat Hynnisen mielestä läsnä ja ominaisuutena karismaattisessa persoonassa.

Musiikki ja sen esittäminen ovat tehdyn taideteoksen kanssa tehtävää työtä. Esiintyjä välittää oman kokemusmaailmansa ja opitun taidon kautta teoksen sisältöä yleisön kuultavaksi ja koettavaksi. Tästä näkökulmasta katsottuna laulaja on taiteen tekijä jo aiemmin syntyneelle taideteokselle. Hynninen kuvaa asiaa niin, että pitää olla nöyrä itse taiteelle ja teokselle. Ilmaisun ja karismaattinen säteily syntyy Hynnisen mielestä tekstistä ja sävelletyn musiikin aidosta ja rehellisestä tulkinnasta. Tästä näkökulmasta pinnallinen itseä korostava ja mediahakuinen persoona ei saavuta suurelle taiteelle annettua arvoa, jos hän ei kykene tunteiden ja emootioiden välittämiseen oman persoonansa kautta lavalla.

Tätä opinnäytetyötä tehdessäni olen joutunut pohtimaan sitä, että puhuttaessa laulajan lavakarismasta ollaan suuren ja merkittävän asian, taiteen tekemisen keskiössä esiintymistilanteessa. Koskettava taide on aitoa ja rehellistä, ja siihen on pyrittävä esiintyjänä. Laulajan lavakarismaa ei voi kiteyttää yhteen piirteeseen esiintyjässä, vaan se muodostuu useista persoonallisuuden liittyvistä ominaisuuksista, taidoista ja vahvuuksista taiteilijassa.

Karismaattisuus on geeniperimästä huolimatta suurelta osin lahjaa, ja taiteilijan taianomaista kykyä vaikuttaa ihmisiin lauluäänen ja tulkinnan avulla niin, että se eroaa tavanomaisesta. Mitä se sitten käytännössä on, sitä on hankala tyhjentävästi sanoa ilmaista, mutta sen voi kokea esitystä seurattaessa tai laulua esittäessä. Silloin, kun tällainen tunne ja kokeminen satuttavat itse esiintyjää ja yleisöä, hetkessä tapahtuu jotain maagista. Silloin eivät päde mitkään teoriat eivätkä määritelmät, vaan hetki on jotain suurta, jonka vain sen tekijä ja yleisö kokevat.

LÄHTEET

Aho, S. & Laine, K. 2002. Minä ja muut – Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava

Hynninen, J. 2011-02-14. Lauluprofessorin teemahaastattelu.

Kihlström, E. 2007 Karismakoodi – Seitsemän tietä säteilevään persoonallisuuteen. Alkuteos: Karismakoden - Sju vägar till ökad personlig utstrålning. Helsinki: Tammi

Nurmi, T., Rekiaro, I & Rekiaro, P. 2005 Kultainen sivistyssanakirja. Jyväskylä: Gummerus

Oida, Y. & Marshall, L. 2004. Näkymätön näyttelijä. Helsinki: Like: Teatterikorkeakoulu

LIITTEET

Teemahaastattelukaavake lauluprofessori Jorma Hynniselle

Juhani Alakärppä

Krankantie 50, 90150 Oulu

Puh. 045-6335554

info@artfermaatti.fi

Jorma Hynninen

Haapamäentie 1606

79350 Itä-Soisalo

Arvoisa lauluprofessori Jorma Hynninen

Kiitos siitä, että lupauduit antamaan haastattelun opinnäytetyöhöni, jonka aihe on ”laulajan lavakarisma”. Kokemuksesi, tietosi ja ajatuksesi aiheesta tuovat työlleni erittäin arvokasta aineistoa teorian tiedon ja omien kokemusten lisäksi.

Tutkimuksen etiikasta:

- 1. Haastattelun vastauksia käytän vain tätä opinnäytetyötäni varten.**
- 2. Annan opinnäytetyön luettavaksi haastateltavalle ennen julkaisua. Mikäli haastateltavalla on jotain huomautettavaa, lisättävää tai poistettavaa, tämä otetaan huomioon ja toimitaan haastateltavan näkemysten mukaisesti.**
- 3. Kysymyksessä on tapaustutkimus, ja aineistona on vain haastattelun kysymysten pohjalta saatu aineisto.**

Oppilaitos:

OAMK / Kulttuurialan yksikkö

Tutkinto johon opinnäytetyöni liittyy:

Musiikkipedagogi amk

Oulussa 4.10.2010

Juhani Alakärppä

Haastattelun toteutus

Toteutan teemahaastattelun nauha- ja videotallenteelle, josta se on helppo purkaa jälkikäteen kirjalliseen muotoon. Pyrin, että haastattelutilanne olisi mahdollisimman luonteva ja vapaa. Arvioitu kesto haastattelulle on 1-2 tuntia.

Haastattelun aineiston toimitan Jorma Hynniselle etukäteen, jotta hän voi tutustua aiheeseen ja kysymyksiin ennen tapaamistamme. Sovimme puhelimitse tapaamisajan.

Haastatteluteemat ja -kysymykset

- Karisma
 - Kuvaile karismaa ilmiönä
 - Kommentoi lavasäteilyä ja valovoimaisuutta sekä niiden suhdetta ja yhtäläisyyttä karismaan.
 - Onko karisma lahja, opittu taito vai yleisön itse luoma kuva?
 - Kuvaile esiintymiseen valmistautumista ja sen vaikutusta karismaan.
 - Mitkä tekijät esiintymistilanteessa heikentävät karismaa?
- Minäkuva
 - Kuvaile itsetunnon ja itsetuntemuksen merkitystä karismaan.
 - Onko esiintymistilanne esittämistä, elämistä, palvelemista?
 - Kuvaile luovuutta ja rohkeutta heittäytyä tulkinnalle sekä niiden yhteyttä karismaan.
 - Koetko elämän tarkoituksella ja mahdollisesti vakaumuksella olevan yhtäläisyyksiä karisman syntyyn?
 - Millaisia riskejä ihailun ja palvonnan kohteena olemisessa saattaa olla minäkuvalle ja narsismille.
- Tunteet
 - Määrittele ääntä, tunnetta ja tulkintaa sekä niiden yhteyttä karismaan.
 - Kuvaile vuorovaikutusta ja kontaktia yleisön kanssa sekä sen merkitystä karismaan.

- Mikä on nöyryyden, rauhallisuuden, läsnäolon, keskittymisen ja vilpittömyyden merkitys karismalle?
- Kuvaille esiintymisjännityksen, pelkojen ja suorituspainneiden vaikutusta esiintymiseen ja karismaan.
- Voisitko kertoa vielä niitä asioita, joita ei mahdollisesti tullut kysymyksissä esille, mutta joita pidät kuitenkin tärkeänä aiheeseen liittyen?